

PROGRAM.....	3
ET NORDISK ROM FOR HØGRE UTDANNING.....	6
A NORDIC SPACE FOR HIGHER EDUCATION.....	10
INNLEDNINGSFOREDRAG.....	14
<i>Christina Ullenius, ordfører i NUS og rektor ved Karlstads universitet</i>	
DEL 1. ROLLEFORDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I DE NORDISKE LAND.....	17
PRESENTASJON AV ROLLEFORDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I SVERIGE.....	17
<i>Christina Ullenius, rektor ved Karlstad universitet og ordfører for NUS</i>	
PRÆSENTATION AF ROLLEFORDELINGEN MELLEM UNIVERSITETER OG ANDRE HØJERE	
UDDANNELSESINSTITUTIONER I DANMARK.	20
<i>formanden for Rektorkollegiet i Danmark, rektor Henrik Toft Jensen.</i>	
ROLLFÖRDELNINGEN MELLAN OLIKA GRUPPER AV UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR (MOTSVARANDE) I DE NORDISKA LÄNDERNA	25
<i>Þórður Kristinsson, Akademisk Direktør på Islands universitet</i>	
PRESENTASJON AV ROLLEFORDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I FINLAND	28
<i>Kari Raivio, rektor ved Helsingfors Universitet</i>	
REFERAT FRÅN DISKUSSIONEN KRING ROLLFÖRDELNINGEN MELLAN UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR I DE NORDISKA LÄNDERNA	33
<i>Oppsummert av Lars Ekholm</i>	
DEL 2. NORSKE AMBISJONER I BOLOGNA-PROSESSEN	34
<i>Innlegg ved Statsråd Kristin Clemet</i>	
SPØRSMÅL OG KOMMENTARER TIL STATSRADENS INNLEGG.....	41
<i>Oppsummert av Per Nyborg,</i>	
DEL 3. KONKRETE UTFORDRINGER I BOLOGNA-PROSESSEN.....	42
KOMMENTARER TILL DIAGRAMMET ÖVER EXAMENSIVÅR/GRADER INOM NORDISK HÖGRE UTBILDNING HÖSTEN 2002.....	42
<i>Presentert av Anita Landsvik</i>	
ECTS OG DIPLOMA SUPPLEMENT	44
IMPLEMENTERING I NORDEN	44
<i>Presentasjon ved; Poul Bonde, Ordførende, planeringsgruppen for internationalisering. Aarhus Universitet</i>	
KARAKTERSYSTEMENE I DE NORDISKE LAND	52
<i>presentasjon ved Seksjonessjef Hilde Skeie, NTNU</i>	

DEL 4. KVALITETSSIKRING OG AKKREDITERING.....	58
KVALITETSSÄKRING OCH ACKREDITERING	58
PANELDEBATT:.....	58
<i>Inlägg av Lars Haikola, rektor Blekinge Tekniska Högskola</i>	
KVALITETSSIKRING OG AKKREDITERING	
EN NORDISK PLATTFORM FOR KVALITETSSIKRING	61
<i>Oppsummert av Widar Hvamb</i>	
DEL 5. UNIVERSITETERS OG HØGSKOLERS AUTONOMI.....	64
UNIVERSITETENES ØKONOMISKE AUTONOMI.....	64
<i>Presentasjon ved Gustav Björkstrand, rektor ved Åbo Akademi</i>	
SEPARATE SESJONER FOR NUS OG NUAS	
NUS: GATS – EN GLOBAL UTFORDRING TIL BOLOGNA-PROSESSEN.....	67
<i>Presentasjon ved Per Nyborg, Universitets- og høskolerådet</i>	
ALMEN DISKUSSION EFTER PER NYBORGS INDLÆG OM GATS.....	77
<i>Oppsummert av Ellen Hansen</i>	
NUAS: UNIVERSITETSDIREKTØRER – HVA ER DERES ROLLE NÅ OG I FREMTIDEN?	79
<i>Presentasjon ved Vigdis Moe Skarstein, Universitetsdirektør, NTNU.....</i>	
<i>Presentasjon ved Arne Benjaminsen, Universitetsdirektør ved Universitetet i Tromsø.....</i>	
SAMMENFATNING AV NOEN HOVEDPUNKT FRA PLENUMSDISKUSJONEN, MED BAKGRUNN I BENJAMINSENS OG	
MOE SKARSTEINS INNLEGG.	88
<i>Oppsummert av Jan Larsen</i>	
DELTAKERLISTE NUS/NUAS-KONFERANSEN. TROMSØ 2002.....	89

PROGRAM

FREDAG 16. AUGUST

Felles konferansedag for NUS og NUAS

Sted: Store auditorium, Medisin- og helsefagbygget (MH), Universitetet i Tromsø

- 09.00 – 09.15 Velkomsthilsener:
- Rektor Jarle Aarbakke, Universitetet i Tromsø
 - Rektor Christina Ullenius, ordfører for NUS
 - Universitetsdirektør Leif Lindfors, ordfører for NUAS
- 09.15 – 10.15 *Rollefordelingen mellom universitet og høyskoler i de nordiske land.*
Presentasjoner ved:
- Rektor Kirsten Koch Christensen, Universitetet i Bergen
 - Rektor Henrik Toft Jensen, Roskilde Universitetscenter
 - Direktør Thordur Kristinsson, Islands Universitet
 - Rektor Kari Raivio, Helsingfors Universitet
 - Rektor Christina Ullenius, Karlstads Universitet
- 10.15 – 10.45 *Diskusjon*
Møteleder: Rektor Jarle Aarbakke, Universitetet i Tromsø
- 10.45 – 11.15 PAUSE
- 11.15 – 11.45 *Norske ambisjoner i Bologna-prosessen*
Statsråd Kristin Clemet.
- 11.45 – 12.00 Spørsmål og kommentarer.
Møteleder: Rektor Christina Ullenius (NUS)
- 12.00 – 13.30 LUNSJ, felles, sammen med ledsagere
- 13.30 - 16.45 *Konkrete utfordringer i Bologna-prosessen*
- 13.30 – 13.35 Innledning – agendaen settes
Universitetsdirektør Leif Lindfors (NUAS)
- 13.35 – 15.00 Eksamensstruktur, ECTS og vitnemål
Presentasjon av rapporter fra NUAS ved:
- Avdelingsdirektør Anita Lansvik, Gøteborgs universitet
 - Sekretariatsjef Poul Bonde, Aarhus Universitet
 - Seksjonssjef Hilde Skeie, NTNU
- Allmenn diskusjon:* Møteleder: Leif Lindfors
- 15.00 – 15.30 PAUSE
- 15.30 – 16.45 *Kvalitetssikring og akkreditering*
- 15.30 – 15.45 *En nordisk plattform for kvalitetssikring*
Christian Thune, ordfører i ENQA
- 15.45 – 16.15 Paneldebatt:
- Rektor Henrik Toft-Jensen, Rektorkollegiets ordfører

- Rektor Lars Haikola, Blekinge Tekniska Högskola,
- Professor Ossi Lindqvist, Rådet för utvärdering av högskolorna,
- Leder Kamil A. Azhar, Norsk Studentunion.

16.15 – 16.45 Allmenn diskusjon
 Møteleder: Forvaltningssjef Roger Broo, Åbo Akademi
 Bakgrunnsmateriale:
 ▪ ”Quality Assurance in the Nordic Higher Education” (ENQA)
 ▪ “Quality Assurance in Higher Education” (EUA)

16.45 – 17.00 Oppsummering
 Forslag til fellesuttalelse.

20.00 - FESTMIDDAG, felles med ledsagere på studenthuset *driv*

Lørdag 17. august

Formiddagen: Felles for NUS og NUAS.

Sted: Store auditorium MH, Universitetet i Tromsø

Ettermiddagen: Separate program

Universiteters og høgskolers autonomi

09.00 - 12.00 *Autonomien i et nordisk perspektiv*

09.00 - 09.20 *Universitetenes økonomiske autonomi.*
 Rektor Gustav Björkstrand, Åbo Akademi

09.20 - 10.20 *Kommentarer:*
 ▪ Rektor Linda Nielsen, Københavns Universitet,
 ▪ Rektor Olafur Proppe, Islands Pædagogiske Universitet,
 ▪ Rektor Per Thullberg, Södertörns högskola,
 ▪ Rektor Arild Underdal, Universitetet i Oslo

10.20 - 10.45 PAUSE

10.45 - 12.00 *Allmenn diskusjon med innlederne som ressurspersoner.*

Møteleder: Rektor Jarle Aarbakke, Universitetet i Tromsø

12.00 - 13.00 LUNSJ, felles, sammen med ledsagere

NUS: GATS – en global utfordring til Bologna-prosessen

Sted: Store auditorium MH, Universitetet i Tromsø

13.00 - 14.00 *Innledning*
 Per Nyborg, leder for Europarådets komite for høyere utdanning og forskning.
Allmenn diskusjon.
 Møteleder: Rektor Christina Ullenius

NUAS: Universitetsdirektører – hva er deres rolle nå og i framtiden?

Sted: Tabletten, Farmasibygget, Universitetet i Tromsø

13.00 - 13.20 Universitetsdirektør Vigdis Moe Skarstein, NTNU

13.20 - 13.40 Universitetsdirektør Arne Benjaminsen, Universitetet i Tromsø

13.40 -14.30 *Allmenn diskusjon:* Universitetsdirektørens/forvaltningssjefens rolle og samspillet mellom direktør og rektor

Møteleder: Universitetsdirektør Leif Lindfors

15.00 - 15.30 **NUS og NUAS: Avslutning**

17.30 - ca 22.00 **FISKETUR**, med ledsagere

Avgang fra kai ved Rica Ishavshotel

ET NORDISK ROM FOR HØGRE UTDANNING

Erklæring fra et møte mellom nordiske universitets- og høgscoleledere

Tromsø-konferansen 15. – 17. august 2002

DE NORDISKE LANDENE OG BOLOGNA-PROSESSEN

Nordiske universitets- og høgscoleledere med deltakelse fra studentledere møttes på en konferanse i Tromsø 15.-17. august 2002 for å diskutere Bologna-prosessen. Hovedtemaet på møtet var utfordringene i Bologna-prosessen for de høgre utdanningssystemene i de nordiske landene, og hvordan nordisk høgre utdanning kan bidra til den pan-europeiske prosessen.

Universitets- og høgscolelederne understreket *Bologna-prosessen* sin viktighet for å skape gjensidig forståelse mellom regjeringene og universiteter og høgscole, som på dette grunnlag stadfestet sin vilje til å samarbeide med nasjonale myndigheter for fortsatt å fremme Bologna-prosessen i de nordiske landene. Men Bologna-prosessen må også kombineres med institusjonell vilje til internasjonalt samarbeid med land utenfor Europa.

Prosessen må respektere *universitetenes og høgscolenes autonomi*. Magna Charta Universitatum av 1988 stadfestet at institusjonenes forskning og utdanning må være moralsk og intellektuelt uavhengig av all politisk autoritet og økonomisk makt for å møte de utenforliggende behov. Dette er mer relevant nå enn noen sinne siden institusjonene er under konstant press for å bidra til umiddelbar nytte.

Bologna-prosessen må være en prosess for anerkjennelse, ikke harmonisering; *en prosess mot konvergens, ikke uniformering*.

Det er tradisjon i de nordiske land for *studentengasjement* og *studentdeltakelse* i styringen av de høgre utdanningsinstitusjonene. I Tromsø erklærte vi, universitets- og høgscoleledere i

Norden, vår vilje til å samarbeide med lokale og nasjonale studentorganisasjoner i den videre utvikling i Bologna-prosessen.

De nordiske rektorkonferansene, som samarbeider gjennom Nordisk universitetssamarbeid (NUS), vil aktivt bidra til gjensidig godkjenning og konvergens i det nordiske området og er beredt til *å dele sine erfaringer med regionale nettverk* i andre deler av Europa så vel som andre regioner i verden. Et første eksempel er samarbeidet med den Baltiske rektorkonferansen i et nordisk-baltisk utdanningsrom.

Vi ønsker å bidra til å gjøre det nordiske rom for høyere utdanning til *et område for enkel overgang* for utdanning i et land til et annet. En grad på lavere nivå fra et hvilket som helst nordisk land bør aksepteres som en tilstrekkelig formell plattform for en høyere grad i et hvilken som helst nordisk land. Dette skal gjelde ikke bare formelt, men også i praksis med respekt for spesielle behov/krav til kvalifikasjoner for adgang til utdanning ved andre høyere utdanningsinstitusjoner. Doktorgradsprogram bør være tilgjengelige fra forskjellige gradsstrukturer, dersom adgangsnivået er tilfredsstillende.

Forskerutdanning bør være et prioritert felt for det nordiske universitets- og høgskolesamarbeidet. Det er viktig å styrke kontakt og kommunikasjon mellom institusjoner og mellom forskningsgrupper i de nordiske landene, samt å øke mobiliteten til forskere og doktorgradsstudenter. Nordisk Forskerutdanningsakademi (NorFA) vil også ha en rolle å spille her.

En annen prioritet er *livslang læring*, som har lange tradisjoner i de nordiske landene. Over hele Europa utformes det erklæringer til fordel for livslang læring, men konkrete resultater gjenstår å se, i det minste i systematisk målestokk. Vi støtter fullt ut de politiske ønsker uttrykt i Praha-kommunikatet om livslang læring. Det er en utfordring for de nordiske landene å tilfredsstille forventningene i denne sammenheng.

Det er en felles forståelse av *akademisk kvalitet og kvalitetssikring* i de nordiske landene. Vi som møttes i Tromsø ønsker å utvikle en nordisk plattform for kvalitetssikring i høyere utdanning. Det er viktig at dette arbeidet gjøres i samarbeid mellom de nasjonale

myndighetsorganer på feltet, de høgre utdanningsinstitusjonene og studentene. Vi foreslår en plan hvor disse tre partene – på nordisk grunnlag – hvert annet år rapporterer om sitt arbeid for å synliggjøre hva som er oppnådd. Vi foreslår at gjensidig respekt og et sterkt engasjement fra dem som blir evaluert, som et veiledende prinsipp for slikt samarbeid.

For de høgre utdanningsinstitusjonene er *finansiering* av lavere og høyere grads utdanning, forskning, også innenfor skapende og utøvende kunst, samarbeid med samfunnet, etc. av største viktighet. De nordiske regjeringer må sørge for at de høgre utdanningsinstitusjonene også i fremtiden er *tilstrekkelig finansiert*. Nordisk høgre utdanning har tradisjon for å ha god kvalitet, og dette fortrinnet i internasjonalt samarbeid må sikres. Dette kan kun oppnås ved økt økonomisk satsing, selv om ekstern finansiering kan gi institusjonene økte inntekter. Investeringer i kunnskapssamfunnet er nødvendige, og de vil betale seg.

Det nordiske møtet tok også opp det høyaktuelle tema om *GATS* – handel med undervisningstjenester. Vi støtter erklæringen fra Praha-kommunikatet av 2001 om at høgre utdanning er et offentlig gode. Dette innebærer ikke at det ikke skal være noe handel i høgre utdanning, men at alle forslag fra de pågående GATS-forhandlinger må sees i forhold til dette fundamentale prinsippet. At høgre utdanning er inkludert i forhandlingene, er en alvorlig utfordring for våre høgre utdanningsinstitusjoner.

GATS må respektere eksisterende mekanismer og konvensjoner i internasjonal høgre utdanning. Et minimumskrav til enhver stat som eksporterer tjenester i høgre utdanning bør følge ratifiseringen av Lisboa-konvensjonen og det den innebærer for nasjonal godkjenning av høgre utdanning og informasjonssentre og godkjenning av Europarådets/UNESCOs Code of Good Practice i overnasjonal utdanning. Av denne grunn vil de nordiske institusjonslederne sterkt anbefale sine regjeringer å diskutere prinsippene for hva de videre forhandlinger skal bygge på, ikke bare innenfor de berørte departementer, men også med representanter fra sektoren, inklusive studentorganisasjonene. Vi mener at et slikt samarbeide vil være i tråd med de beste nordiske tradisjoner og sikre felles nordiske verdier innen høgre utdanning.

NORDISK SAMARBEID INNEN HØGRE UTDANNING

Det nordiske samarbeidet innen høgre utdanning mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige har eksistert i sin nåværende form i flere tiår. Sigtuna-avtalen fra 1975 gikk forut for Lisboa-konvensjonen med hensyn til anerkjennelse av kvalifikasjoner innen høgre utdanning i den nordiske regionen. Hvert land anerkjenner kvalifikasjonene fra ethvert annet nordisk land – enten for adgang til høgre utdanning, studieperioder eller høgre grader - som likeverdige med de tilsvarende kvalifikasjoner i sitt eget system. Nordiske studenter kan på like vilkår søke adgang til ethvert nordisk universitet eller høgskole, og bringe sin studiefinansiering med seg.

Derfor eksisterer allerede et *Nordisk rom for høgre utdanning*. Selv om den nordiske prosessen startet lenge før Bologna-deklarasjonen ble undertegnet i 1999, bør det nordiske rom for høgre utdanning sees på som et delområde i det *europæiske rom for høgre utdanning*, og den nordiske prosessen bør sees som et element i den pan-europæiske Bologna-prosessen.

De fem nordiske rektorkonferansene etablerte i 1995 Nordisk niversitetssamarbeid (NUS) for å lære av hverandres erfaringer innen høgre utdanningspolitikk, for å fremme nordisk samarbeid og for å koordinere nordisk innsats internasjonalt. Universitetsadministratorene i lang tid vært organisert i Det nordiske universitetsadministratorsamarbeidet (NUAS). NUS og NUAS samarbeider tett. Det nordiske ledermøtet (NOM) ble etablert så tidlig som i 1946, og er muligens den eldste kontinuerlig operative internasjonale studentstruktur. De viktigste tema for NOM har helt siden opprettelsen vært utdannings- og studentsosiale spørsmål i de nordiske landene.

A NORDIC SPACE FOR HIGHER EDUCATION

A Statement by the Tromsø meeting of Nordic University Leaders

August 15-17, 2002

THE NORDIC COUNTRIES AND THE BOLOGNA PROCESS

Nordic university leaders met in Norwegian Tromsø, with student participation, to discuss the challenges of the Bologna process to the higher education systems in the Nordic countries and ways for Nordic higher education to contribute to the Pan-European process.

The university leaders underlined *the importance of the Bologna process* as one based on mutual understanding between governments and universities and on this basis confirmed their willingness to co-operate with national authorities to further the Bologna process in the Nordic countries. They also paid attention to the fact that the Bologna process must be combined with institutional readiness to international co-operation with countries outside Europe.

The process must respect *the autonomy of the universities*. The Magna Charta Universitatum of 1988 stated that university research and teaching must be morally and intellectually independent of all political authority and economic power to meet the needs of the outside world. This is even more relevant now, the institutions constantly being exposed to pressure for immediately useful contributions.

The Bologna process must be one of recognition, not one of harmonisation; *a process of convergence, not one of uniformity*.

There is a tradition in the Nordic countries for *student involvement and student participation* in the governance of higher education institutions. The university leaders in

Tromsø declared their willingness to co-operate with local and national student organisations in the further development of the Bologna process.

The Nordic Rectors' Conferences, working together through the Nordic University Association (NUS), will actively contribute to mutual recognition and convergence in the Nordic Area and willingly *share their experiences with regional networks* in other parts of Europe as well as with other regions of the world. A first example is the co-operation with the Baltic Rectors' Conferences in a Nordic-Baltic Space of Higher Education.

The university leaders meeting in Tromsø will assist in making the Nordic Space for Higher Education *an area of easy transition*. A first level degree from any Nordic country should be accepted as a sufficient formal platform for a second level degree in any other Nordic country, not only formally but also in practice – of course respecting special needs for qualifications with access to education at other universities. Ph.D.-programmes should be easily accessible from different degree structures, if the entrance level is fulfilled.

Research training, as part of the second cycle, should be a priority field for Nordic university co-operation. It is important to strengthen contacts and communication between institutions and between research groups in the Nordic countries and to increase the mobility of researchers and Ph.D.-students. The Nordic Academy for Advanced Study (NorFA) will also have a role to play here.

Another priority is *life-long learning*, which has a long tradition in the Nordic countries. All over Europe declarations are made in favour of life-long learning, but concrete measures still remain to be taken, at least on a systematic scale. We fully support the political desire expressed in the Prague communiqué about life-long learning. It is a challenge to the Nordic countries to come up to expectations in this respect.

There is a shared understanding of *academic quality and quality assurance* in the Nordic countries. The university leaders meeting in Tromsø would like to develop a Nordic platform for quality assurance in higher education. It is important that this work is done in collaboration between the national agencies in this field, the higher education institutions

and the students. We propose a plan according to which these three partners - on a Nordic basis - report on their efforts every second year to assess their successive achievements. We suggest that mutual trust and strong involvement by those being evaluated be an overarching guiding principle for such co-operative efforts.

To Nordic higher education institutions *funds* for undergraduate and graduate education, research, research in the creative and performing arts, collaboration with society etc are a crucial issue. The Nordic governments must see to it that also in the future higher education institutions are sufficiently funded. Nordic higher education is by tradition of good quality, and this asset in international co-operation must be safeguarded. This can be achieved by increased funding only, even if external funding can provide universities with additional income. Investments are necessary in the knowledge society – and they will pay.

The meeting also discussed the highly topical issue of *GATS* (General Agreement on Trade in Services). We support the statement in the Prague Communiqué of 2001 that higher education is a public good. This does not mean that there can be no trade in higher education, but that all proposals from the ongoing GATS negotiations must be measured against this basic principle. The inclusion of higher education into the negotiations is a serious challenge to our universities. GATS must also respect existing mechanisms and conventions in international higher education. Minimum requirements of any state exporting services in higher education should be the ratification of the Lisbon Convention – with the full implication of national recognition of higher education and information centres and the recognition of the Council of Europe/ UNESCO Code of Good Practice in Transnational Education. We strongly advice our governments to discuss the principles on which further negotiations will be based not only within the ministries concerned but also with representatives from the academic side as well as from the students' organisations. Such co-operation would be in line with the best Nordic traditions and safeguard common Nordic values in relation to higher education.

NORDIC CO-OPERATION IN HIGHER EDUCATION

The Nordic co-operation in higher education between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden has existed in its present form for several decades. In 1975, the Sigtuna Agreement preceded the Lisbon Convention as regards the recognition of qualifications concerning higher education in the Nordic Region. Each country recognises qualifications from any other Nordic country – whether for access to higher education, for periods of study or for higher education degrees – as similar to the corresponding qualifications in its own system. Nordic students may on equal terms seek admission to any Nordic university, bringing their student support with them.

Thus, a Nordic Space for Higher Education already exists. Although the Nordic process started long before the Bologna Declaration was signed in 1999, to-day the Nordic Space for Higher Education should be seen as a sub-space of the European Area of Higher Education, and the Nordic process should be seen as an element in the Pan-European Bologna Process.

In 1995 the five Nordic Rectors' Conferences set up a Nordic University Association (NUS) in order to learn from each other's experiences in higher education policy, to promote Nordic co-operation and to co-ordinate Nordic efforts internationally. The university administrators have since long gathered in The Nordic Association of University Administrators (NUAS). NUS and NUAS co-operate closely. The Nordic Presidential Meeting (Nordiskt Ordförandemöte, NOM) was established as early as in 1946 and is possibly the oldest still operating international student structure. The most important issues for NOM ever since its birth have been educational and student social issues in the Nordic countries.

INNLEDNINGSFÖREDRAG

Christina Ullenius, ordförare i NUS og rektor ved Karlstads universitet

Sorbonne 1998 (4)

A Europe of Knowledge

- Two main cycles:

- i) First degree (undergraduate) as an appropriate level of qualification**
- ii) Graduate cycle: master's and doctor's degrees**

- A European area of higher education

Attali-rapporten: 3+2+3 (3-5-8)

Bologna (29)

• Mål:

- * Rörlighet**
- * Anställningsbarhet**
- * Europas konkurrenskraft**

• Måldatum: 2010

• Uppföljning: Inom två år

Bologna (forts)

Medel:

- Jämförbara examina
- Två nivåer, varav den första minst tre år
- Poängsystem (ECTS)
- Rörlighet för studenter och lärare
- Kvalitetssäkring – ”with a view to develop comparable criteria and methodologies”
- Den europeiska dimensionen

Prag 2001 (32)

- Utvecklingen sedan Bologna utvärderas
- Högre utbildning som en offentlig angelägenhet
- Studenternas roll
- Livslångt lärande
- Ackreditering och kvalitetssäkring
- Gränslös utbildning
- Uppföljning 2003

Svårigheter och möjligheter?

En utgångspunkt:

- * Kunskaper/information
- * Generositet

Några hemsidor

www.suhf.se

www.bologna-berlin2003.de

www.esib.org

DEL 1. ROLLEFORDDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I DE NORDISKE LAND

PRESENTASJON AV ROLLEFORDDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I SVERIGE.

Christina Ullenius, rektor ved Karlstad universitet og ordfører for NUS

Omfattningen av högre utbildning och forskning i Sverige 2001								
	Antal studenter registr. ht 2001	Andel av totalen ht 2001	Anslag grundutb. miljarder SEK	Andel av totalen	Infäkter forskning totalt mdr SEK	Andel av totalen	Fasta forskningsresurser mdr SEK	Andel av totalen
Universitet	203 000	66%	8	67%	19	94%	9	95%
Högskolor	103 000	33%	4	30%	1	6%	0,5	5%
Konstnärliga högskolor	2 400	0,8%	0,4	3%	0,03	0,2%	0,02	0,2%
Summa	308 000	100%	13	100%	20	100%	10	100%
Kvalificerad yrkeutbildning	10 000							
Andelen av en årskull som har börjat studera vid 25 års ålder är drygt 40% (politiskt mål 50%)								
källa: Högskoleverkets årsrapport 2002								

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Sedan 1977 utgör all "eftergymnasial" utbildning ett och samma system – Högskolan. Den består av historiskt sett många olika delar.

Enhetlighet

- En enda högskolelag
- Samma regler för antagning av studenter
- Samma organisation (styrelser och andra organ, studieorganisation, studentrepresentation m m)
- Samma typ av lärartjänster
- Samma finansieringssystem
- Osv

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Vetenskapsområden

Högskolelagen

1 kap. 12 § Regeringen förskriver vilka examina inom forskarutbildning som får avläggas. Examina inom forskarutbildning får avläggas vid universiteten. Vid andra högskolor får sådana examina avläggas inom de vetenskapsområden som finns vid högskolan med stöd av beslut enligt 2 kap. 5 §.

2 kap. § 5 För forskarutbildning finns de vetenskaps-områden som riksdagen bestämmer. Dessa vetenskapsområden finns vid universiteten.
På ansökan av en högskola som inte är universitet, kan regeringen besluta att ett eller flera av vetenskaps-områdena skall finnas vid den högskolan. Ett sådant beslut får meddelas, om grundutbildning och forskning vid högskolan har en sådan kvalitet och omfattning inom vetenskapsområdet att forskarutbildning kan bedrivas på en hög vetenskaplig nivå.

Högskoleförordningen

3 kap. 1 § För forskarutbildning finns det
ett humanistisk-samhällsvetenskapligt,
ett medicinskt,
ett naturvetenskapligt och
ett tekniskt vetenskapsområde.

Sveriges universitets- och högskoleförbund

”Funktionsuppdelning”

- Högskola med grundutbildning
- Högskola med vetenskapsområde
- Universitet med ett eller flera vetenskapsområden
- Begreppet forskningsanknytning
- Konstnärliga högskolor: Begreppet konstnärligt utvecklingsarbete

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Examenssystemet

Två typer av examina

- 3 generella examina: högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen
- C:a 45 yrkesexamina

Examensrätten

Högskoleverket har rätt att ta tillbaka examensrätten

Det svenska systemet innebär att samma examen kan ges på ett universitet och en högskola (exempel: sjuksköterskeexamen)

Regeringen utreder examenssystemet i Bologna-perspektiv, bl a

- Magisterexamens inplacering (grundutbildning eller forskarutbildning?)
- Uppdelningen mellan generella examina och yrkesexamina slopas?

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Dynamik och spänningar

- Högskolor som strävar efter att bli universitet. Högskolor har också blivit universitet efter beslut av regeringen
- Kan man tala om en forskningsbaserad grundutbildning när alla högskolor inte har full forskning?
- Regionalpolitikens inflytande
- Universitet contra högskolor?

Sveriges universitets- och högskoleförbund

För- och nackdelar i ett längre perspektiv

- + Principen om likvärdig utbildning.
Utvärderingarnas roll
- + Icke-akademiska områden har fått en forskningsbas (exempel: sjuksköterskor, socialt arbete)
- + Systemet styrs finansiellt på enhetliga grunder
- Samma organisation för stora och små är inte alltid bra (exempel: styrelserna)
- Föder viss osämja
- + Innovationer, specialisering och profilering har stimulerats

Sveriges universitets- och högskoleförbund

PRÆSENTATION AF ROLLEFORDELINGEN MELLEM UNIVERSITETER OG ANDRE HØJERE UDDANNELSESINSTITUTIONER I DANMARK.

formanden for Rektorkollegiet i Danmark, rektor Henrik Toft Jensen.

1. Hvor stor en andel af en ungdomsårgang får en studieplads indenfor det postgymnasiale uddannelsessystem og hvordan fordeler pladserne sig på forskellige typer af uddannelsesinstitutioner

Danmark har et binært system med 11 universiteter i den ene gruppe og en lang række højere uddannelsesinstitutioner i den anden gruppe. Universitetsuddannelserne kaldes i daglig tale LVU (de lange videregående uddannelser), medens de øvrige uddannelser enten er MVU (de mellemlange videregående uddannelser) eller KVU (de korte videregående uddannelser).

Der har i en lang årrække været foretaget forskellige tiltag for at få reduceret antallet af højere uddannelsesinstitutioner, idet der var ca. 200 MVU'er og KVU'er, da der var flest institutioner. Disse bestræbelser er ikke rigtig lykkedes. Som en mellemløsning vedtog Folketinget i 1998 en lov om Centre for videregående uddannelsesinstitutioner, de såkaldte CVUer, som skal oprettes ved frivillig samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner i en given region. Der er oprettet et antal CVUer ved frivillig samarbejde. Det var af regionalpolitiske hensyn forudsat i Folketinget, at der ikke skulle investeres i nye bygningskomplekser, men at de eksisterende institutioner skulle forblive i nuværende bygningsmasse med en ledelsesmæssig overbygning.

Af en ungdomsårgang får 52% en studieplads inden for den postgymnasiale uddannelsessystem. Pladserne fordeler sig med 14 % på de 11 universiteter. Derudover bliver 2 % placeret på andre videnskabelige højskoler under Kulturministeriets områder, navnlig Arkitektskolerne.

26 % placeres på øvrige videregående uddannelsesinstitutioner (MVU'erne), såsom netop indgår i de nævnte CVU'er, nemlig Ingeniørhøjskolerne, Sygeplejeskoler, Lærerseminarier, Pædagogseminarer, Terapiskoler og Sociale Højskoler.

De resterende 10% placeres på KVU'er, som typisk er Erhvervsskolerne.

Ved sammenlægning af disse tal fremkommer et procenttal på 52% af en ungdomsårgang. Hvis man ser på, hvor mange af disse som afslutter en uddannelse, svarer 52 % som input til et output på 44%.

Regeringen har i flere år haft som målsætning, at 50 % af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse. Tilsyneladende er dette mål allerede nået, men målsætningen fra Regeringens side er at der skal være tale om en afsluttet uddannelse. For at denne målsætning kan nås, vil det kræve, at der optages ca. 60 % af en ungdomsårgang.

Disse procenttal er fremkommet ved modelberegninger, medens nedenstående tabel over det faktiske optag i et givet år giver nogle andre fordelinger. Dette skyldes at ved optagelse på universiteter vil "gengangere" tælle med, dvs. studieskift mv. vil blive medtalt.

Institutionstype	Antal optagne	I procent af en ungdomsårgang
LVUerne (Universiteterne)	17.000	16%
MVUerne	22.800	26%
KVUerne	9.300	10%

2. Hvordan ser de formelle strukturer ud for de postgymnasiale uddannelser

Den formelle struktur er ret kompliceret, idet der er flere lovkomplekser. De 11 universiteter er omfattet af universitetsloven fra 1993, suppleret i de seneste år med særlove for Danmarks Tekniske Universitet og Danmarks Pædagogiske Universitet. Hvert

universitet har en såkaldt statut, som angiver de lokale regler til udfyldelse af universitetslovens regler.

De institutioner, som ikke er omfattet af universitetsloven er omfattet af flere lovkomplekser fx lov om CVUerne, særlove om Lærerseminarer og lignende samt lov om Erhvervsskolerne.

Foruden de love som gælder for institutionerne er selve uddannelserne beskrevet i bekendtgørelser, som regulere uddannelsernes indhold.

3 Hvordan er arbejdsdelingen/rollefordeling mellem de forskellige grupper af uddannelsessystemer

De lange videregående uddannelser er opbygget som en 3 + 2 + 3 ordning med en forskningsbaseret bacheloruddannelse, en overbygningsuddannelse på kandidatniveau og en 3 årig ph.d. uddannelse.

Et afsluttet universitetsuddannelse er typisk en kandidatgrad, som er grundlaget for en ansættelse i erhvervslivet, enten det private eller det offentlige. Der er praktisk talt ingen, som anvender en bacheloruddannelse fra et universitet som ansættelsesgrundlag. Den afsluttede bacheloruddannelse blev indført dels for at give de studerende et eksamensbevis, som kunne anvendes ved meritgivning på andre uddannelser og dels som et led i internationaliseringen.

Den mellemlange videregående uddannelser omfatter uddannelser af 3-4 års varighed, som afsluttes med en professionsbachelorgrad. Der er typisk tale om læreruddannelse, pædagoguddannelse, socialrådgiveruddannelse, terapeutuddannelser og lignende.

De korte videregående uddannelser har en varighed af 1-2½ år og er typisk teknikeruddannelser.

4. Hvor ligger spændingerne i systemet, sagt på en anden måde, hvordan fungerer de formelle strukturer i praksis.

Universiteterne er nu ressortmæssigt placeret som institutioner under Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling, medens de øvrige Højere uddannelsesinstitutioner er placeret ressortmæssigt under flere andre ministerier, først og fremmest Undervisningsministeriet, men også Kulturministeriet og Sundhedsministeriet (Sygeplejeskolerne hører under hospitalerne).

Denne opdeling mellem en række ministerier giver anledning til en række problemer af koordinerende art. Alle LVUer og MVUer er fx omfattet af Sokrates program, men det største volumen i form af antallet studerende er universitetsstuderende. Arbejdsdeling mellem ministerierne betyder, at det er Undervisningsministeriet, som er medlem af EU's Education Committee og det er etagentur under Undervisningsministeriet, nemlig Cirius, som administrerer stipendieordningen.

Opdelingen i korte- mellemlange- og lange videregående uddannelser har betydet, at der har været megen diskussion om hvor store dele af en uddannelse på et lavere niveau, der kan godskrives (gives merit for) ved optagelsen på en uddannelse på et højere niveau. Det er Undervisningsministeriet holdning, at der skal være så få blindgyder som muligt, forstået på den måde, at man skal kunne komme videre i uddannelsessystemet uden at skulle begynde forfra. Der findes enkelte eksempler på forudtalet meritgivning fx mellem datamatiker og andre IT uddannelser. Ellers vil meritgivning være en konkret vurdering. Da der ikke er forskningsbaseret undervisning i professionsbachelorernes uddannelse, betyder dette, at der ikke kan gives fuld merit.

I forbindelse med etableringen af CVU'erne blev der indført et begreb, der hedder forskningstilknytning, idet CVU'erne kan få midler til at købe sig til en dialog med universiteternes forskere. Hvorledes dette vil komme til at virke i praksis er endnu noget uklart, men der er fra universitetsside en vis frygt for at bevillingerne til sektoren vil blive udhulet ved dette tiltag.

5. Nogle nationale særlige forhold

Oprettelsen af professjonsbacheloruddannelsen var meget omdiskuteret, idet det fra universitetsside blev fremført, at der er en stor risiko for at forledet "profession" ville falde bort, hvorved det ikke vil være muligt at skelne mellem denne uddannelse og den forskningsbaserede bachelorgrad fra et universitet. Fra universitetsside er man derfor meget opmærksom på, at dette ikke sker.

6. Ekstra kommentarer, fx akademisering

Der var været en lille tendens til akademisk opdrift. Inden for de seneste år er fx Konservatorskolen blevet en højere læreanstalt (under Kulturministeriet). Det samme har været tilfældet med Danmarks Biblioteksskole, som har fået mulighed for at have et Ph. D. program.

Afslutningsvis må det konstateres, at der i Danmark er et ret komplekst system, som ikke har fundet sin endelige form. Om der går 5 eller 10 år før det er faldet på plads, men det må forventes, at der på sigt vil ske nogle justeringer.

ROLLFÖRDELNINGEN MELLAN OLIKA GRUPPER AV UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR (MOTSVARANDE) I DE NORDISKA LÄNDERNA

Þórður Kristinsson, Akademisk Direktør på Islands universitet

1. Adgang til studiepladser

På Island studerer ca. 50 % af hver årgang på universitetsniveau. Policien er at alle de som ønsker adgang til efter-gymnasiale studier skal få studieplads - kun med forbehold på grund af særlige forhold med hensyn til tilgængelighed af ressourcer udenfor uddannelsessystemet, f.ex. kliniske studiepladser - og i de tilfælde som fagstudierne ikke findes på Island, f.ex. i veterinærvidenskab og i arkitektur.

Islandske universitetsstudenter er i alt omkring 15-16000. Omkring 25% af dem studerer i udlandet, dvs. af dem er en tredjedel i Norden, en anden tredjedel i andre europæiske lande og resten i USA og Kanada. Stort antal af disse studenter er post-graduate studenter.

2. Det efter-gymnasiale uddannelsessystems opbygning - otte universiteter

Islands Universitet - 60% af studenter på Island

Islands pædagogiske Universitet (tidligere Islands Seminarium, Islands

Børnehaveseminarium, Islands udviklingspædagogiske Skole og Islands Idrætslærerskole) - 13,7% af studenterne

Universitetet i Akureyri - 7,5%

Islands Kunstakademi (tidligere Islands Kunst- og Kunsthåndværkerskole og Islands Teaterskole) - 2%

Islands tekniske Universitet (tidligere Islands Teknikum) - 5,7%

Handelshøjskolen i Bifröst (tidligere Den kooperative skole i Bifröst) - 2,1%

Reykjavik Universitet - 8,1%

Landbrugsuniversitetet på Hvanneyri (tidligere Landbrugsskolen Hvanneyri) - 0,8%.

Opbygningen af de efter-gymnasiale uddannelser har ændret sig meget på Island i de senere år. Tidligere deltes studier efter studentereksamen henholdsvis i universitetsstudier og i relativt alsidige studier ved specialskoler eller fagskoler. Man kan sige, at studier ved

specialskolerne til dels har været på universitetsniveau. I omkring 60 år har strukturen været bachelor-master-doktor, dvs. 3 + 2 + 3 år, ved siden af studium til kandidatsexamen, 5-6 år, i f. ex. teologi og medicin. Og i mange år har der været et nationelt credit-system tilsvarende til ECTS systemet.

Der er imidlertid (i de seneste 10-15 år) sket den forandring, at de studier, som tidligere fandt sted i specialskoler, i stor udstrækning blevet flyttet over til universiteterne eller hævet til universitetsniveau med tilhørende forandringer af studiernes indhold og krav til lærernes uddanning. Således blev for eksempel Islands Børnehaveseminarium, Islands udviklingspædagogiske Skole og Islands Idrætslærerskole forenet med Islands pædagogiske Universitet, og Islands Kunst- og Kunsthåndværkerskole og Islands Teaterskole forenet indenfor Islands Kunstakademi.

Generelt kan man sige, at efter disse forandringer er studierne som tilbydes i fortsættelse af studentereksamen, nærmest alle på universitetsniveau. Tilbage står dog nogle specialskoler eller fagskoler, som ikke formelt kræver studentereksamen for optagelse.

Alle universiteter følger ramme-lov om universiteter, nr. 136/1997. De fleste er underlagt Undervisningsministeriet, dog er Landbrugsuniversitetet på Hvanneyri underlagt Landbrugsministeriet. Undervisningsministeriet har opsyn med kvalitetssikring. Specialskolerne er imidlertid underlagt forskellige ministerier, f.ex. er Statens Gartneriskole under Landbrugsministeriet og lægesekretær-uddannelsen er under Sundhedsministeriet.

3. Rollefordelingen mellem universiteter og specialskoler

Universiteternes opgave er at tilbyde højere uddannelse og drive forskning. De skal tilbyde deres studerende uddannelse til at arbejde selvstændigt med videnskabelig opgaver, nyskabelse og kunst og til at udføre arbejde i samfundet, som kræver højere uddannelse. Specialskolernes opgave er at tilbyde meget specialiseret uddannelse på afgrænsede områder som forberedelse til bestemte beskæftigelser. Endvidere er specialskolerne ikke forpligtet til at drive forskning.

4. Samspillet mellem universiteterne og specialskolerne

Samspillet mellem universiteterne og specialskolerne har generelt set været udmærket. Universiteterne har været indstillet på at anerkende studier ved specialskolerne, som kan

anses for at være på universitetsniveau, i den udstrækning, de overlapper eller er tilknyttet studier ved pågældende universitet. Men også kan man sige generelt set at specialskolerne stadig forsøger at alle deres studier bliver hævet til universitetsniveau. Dette kan undertiden skabe en vis spændning.

5. Islands særstilling

Man kan sige at Islands særstilling er:

- at landet kun har ét alment universitet (Islands universitet) foruden mindre, specialiserede universiteter, der oftest er udviklet fra specialskoler;
- at på grund af små forhold inden for de specialiserede universiteter kan det være ret svært at drive forskning;
- at 25% af studenterne går til udlandet, i fleste tilfælde til post-graduate studier;
- at det er meget almindeligt at en islandsk universitetslærer har studeret i udlandet.

PRESENTASJON AV ROLLEFORDELINGEN MELLOM UNIVERSITET OG HØGSKOLER I FINLAND

Kari Raivio, rektor ved Helsingfors Universitet

UTVECKLINGSTRENDER I FINLAND

Kari Raivio
Helsingfors Universitet

DUALMODELLEN I HÖGRE UTBILDNINGEN

- ✚ 20 UNIVERSITET (doktorutbildning)
 - ✚ 10 "klassiska"
 - ✚ 3 tekniska högskolor
 - ✚ 3 handelshögskolor
 - ✚ 4 konsthögskolor
- ✚ 29 YRKESHÖGSKOLOR (AMK, polytechnics)

KVANTITATIVA MÅL

- ✚ HÖGRE UTBILDNING FÖR 70 % AV ÅRSKULLEN

- 30 % UNIVERSITET (nu ca. 29 %)
- 40 % YRKESHÖGSKOLA (nu ca. 37 %)

TOO MANY CHIEFS - NO INDIANS ?

LAGSTIFTNINGEN

- ✚ UNIVERSITETSLAGEN (1997)
 - AUTONOMI (med vissa undantag!)
 - FRIHET I FORSKNINGEN OCH UNDERVISNINGEN
 - SAMARBETE/ARBETSFÖRDELNING
 - UTVÄRDERING
- ✚ YRKESHÖGSKOLELAGEN (FÖRSLAG)

DUALMODELLENS IDÉ

- ✚ **UNIVERSITETEN** HAR TILL UPPGIFT ATT FRÄMJA DEN FRIA FORSKNINGEN OCH DEN VETENSKAPLIGA OCH KONSTNÄRLIGA BILDNINGEN, OCH MEDDELA **PÅ FORSKNING GRUNDAD HÖGSTA UNDERVISNING**
- ✚ **YRKESHÖGSKOLORNA** SKALL GE UNDERVISNING FÖR YRKESINRIKTADE EXPERTUPPGIFTER, **BASERAD PÅ ARBETSLIVETS OCH DESS UTVECKLINGS KRAV**, STÖDA YRKESKOMPETENSEN SAMT BEDRIVA FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSARBETE SOM STÖDER ARBETSLIVET OCH DEN REGIONALA UTVECKLINGEN

FRAMTIDSHOTBILDEN

- ✚ UNIVERSITETEN: ÖVERBETONING AV "ARBETSMARKNADSRELEVANS" OCH SYSSELSÄTTNING
- ✚ YRKESHÖGSKOLORNA: "ACADEMIC DRIFT"

49 UNIVERSITET

FINSKA SÄRDRAG

- ✚ INTRÄDESFÖRFARANDENA
- ✚ LIVSLÅNG STUDIERÄTT
- ✚ DRÖJSMÅL/AVBROTT
- ✚ BACHELOR/MASTER-STRUKTUREN FINNS MEN UTNYTTJAS EJ
- ✚ REGIONALPOLITIKEN

AKTUELLA SMÄRTPUNKTER

- ✚ FORTBILDNINGSEXAMINA
- ✚ MOTSVARIGHET AV STUDIERNAS (TILLGÖDORÄKNANDE)
- ✚ MARKNADSFÖRINGEN
- ✚ FORSKNINGEN (GRUND/TILLÄMPAD)
- ✚ PROFESSORSTJÄNSTER

HU OCH BOLOGNA

- ✚ INTAGNING FÖR MAGISTEREXAMEN
- ✚ KANDIDATEXAMEN OBLIGATORISK
 - ✚ **INTE** ARBETSMARKNADSRELEVANT
 - ✚ SKRIFTLIGT SLUTARBETE
- ✚ DIMENSIONERING 3 + 2 ÅR, ECTS
- ✚ MOBILITET PÅ KANDIDATNIVÅN
- ✚ BROSTUDIER EFTER YRKESHÖGSKOLA
- ✚ TILLGODORÄKNANDE PÅ FAKULTETENS BESLUT – EJ AUTOMATISKT
- ✚ ÖPPNA UNIVERSITETETS ROLL ?

LERU - PRINCIPLES

- ✚ FUNDAMENTAL RESEARCH ESSENTIAL FOR DEVELOPMENT AND PROSPERITY OF MANKIND
- ✚ BASIC RESEARCH ONE OF CORE ACTIVITIES OF UNIVERSITIES, A FOUNDATION FOR THEIR TEACHING, DISTINCTION FROM VOCATIONALLY ORIENTED INSTITUTIONS
- ✚ COMMITMENT TO TRAIN YOUNG RESEARCHERS IN CONTACT WITH SCHOLARS AND SCIENTISTS WORKING IN OTHER AREAS
- ✚ IMPORTANCE OF BASIC RESEARCH, ROLE OF UNIVERSITIES, AND THEIR SIGNIFICANCE FOR THE EDUCATION OF STUDENTS AND YOUNG RESEARCHERS TO BE MADE CLEAR

LERU MEDLEMSUNIVERSITET

✚ CAMBRIDGE	✚ LEIDEN
✚ EDINBURGH	✚ LEUVEN
✚ GENÉVE	✚ MILANO
✚ HEIDELBERG	✚ MÜNCHEN
✚ HELSINKI	✚ OXFORD
✚ KAROLINSKA	✚ STRASBOURG

LERU AKTIVITETER

- ✚ INFORMATIONSKAMPAJ FÖR GRUNDFORSKNING
- ✚ SAMARBETE I FORSKARUTBILDNING
- ✚ KVALITETSKONTROLL/EXPERTUTBYTE
- ✚ UTVECKLING AV FÖRVALTNING
- ✚ LOBBNING PÅ REGIONAL/NATIONELL/EUROPEISK NIVÅ
- ✚ SAMARBETE I FORSKNINGSPROJEKT/PROGRAM

NYA FÖRVÄNTNINGAR AV UNIVERSITETEN

- ✚ "BETJÄNA" SAMHÄLLET
- ✚ TRYGGA ARBETSKRAFTENS KVANTITET (KVALITET?)
- ✚ FRÄMJA REGIONAL EKONOMI
- ✚ EXPLOATERA FORSKNINGSFYND
- ✚ ALSTRA NYA FÖRETAG
- ✚ KONKURRERA INTERNATIONELLT

REFERAT FRÅN DISKUSSIONEN KRING ROLLFÖRDELNINGEN MELLAN UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR I DE NORDISKA LÄNDERNA

Oppsummeret av Lars Ekholm

Huvudfrågor i diskussionen gällde relationen mellan universitet och högskolor och hur man bör tolka skillnaderna i den högre utbildningens struktur länderna emellan.

Ett exempel med pilotutbildning förlagd till universitet gav upphov till reflektioner om den professionellt/fackliga sidan av utbildningen och den akademiska. Hur kraftig är spänningen mellan dessa poler? Exemplet visade – sådan utbildning ges sedan flera år vid Lunds universitet – hur ett universitet kan tillföra en tidigare icke akademisk utbildning nya kvaliteter genom att den ges en forskningsbas eller forskningsanknytning på ett fruktbart sätt. Röster höjdes för att vi som företrädare för den högre utbildningssektorn inte bör debattera eventuella skillnader lärosäten emellan. Vi bör i stället i den utåtriktade debatten framhålla den samhällsnytta universitet och högskolor gör, oavsett uppbyggnad och inriktning. På så sätt hjälper vi bäst de politiker som vill skaffa resurser till sektorn. Alliansbyggen lärosäten emellan var ett recept. Det hette vidare att lika institutioner inte är målet, utan likvärdiga. I ett annat inlägg angavs med viss pregnans följande: ”De rena yrkesfärdigheterna bör ej konkurreras ut av halvdåliga akademiker.”

Hur stora är skillnaderna i utbildningens struktur i de nordiska länderna? Sverige har sedan länge ett enhetligt högskolebegrepp. Också Norge har numera ett sådant. De privata högskolornas plats i systemet är en särskild fråga i den norska diskussionen. I Finland har det duala systemet slagits fast, med en distinkt rollfördelning mellan universiteten och yrkeshögskolorna. I Danmark finns uppdelningen på långa, medellånga och korta vidaregående utbildningar. En försiktig gissning framkom av innebörd att detta system nog kommer att underkastas organisatoriska förändringar.

I diskussionen analyserades inte detta mer. Dock konstaterades, att skillnaderna inte är större än att de nordiska länderna har stora möjligheter att samordnat gå in i den europeiska debatten. Det talar för ett starkt nordiskt samarbete.

DEL 2. NORSKE AMBISJONER I BOLOGNA-PROSESSEN

Innlegg ved Statsråd Kristin Clemet

Det er hyggelig å få møte så mange universitetsrepresentanter fra alle de nordiske land på en gang, og det er et ekstra pluss at det kan skje her i Tromsø, på verdens nordligste universitet!

Jeg har blitt bedt om å si noe om de norske ambisjonene i Bolognaprosessen. Kort fortalt, er de høye!

Bakgrunn:

Statsråd Jon Lilletun undertegnet på Norges vegne Erklæringen om det europeiske samarbeidsområdet for høyere utdanning på ministermøtet i Bologna i juni 1999.

Erklæringen bygger på og er en videreføring av prinsippene i en del tidligere dokumenter om høyere utdanning i Europa (bl.a. Sorbonne-deklarasjonen fra 1998 og Lisboa-konvensjonen fra 1999) som alle tar sikte på å styrke grunnlaget for studentmobilitet og gjensidig godkjenning av eksamener på høyere nivå. Erklæringen ble undertegnet av i alt 29 land.

Erklæringen innledet en prosess med et 10-årig siktemål.

En oppfølgingskonferanse på ministernivå ble holdt i Praha 18.-19. mai 2001. Tre nye land ble godkjent som deltakere i prosessen (Kroatia, Kypros og Tyrkia) slik at de fleste europeiske land nå deltar i denne prosessen.

Hovedmål/temaområder

Hva er så målsettingen med Bologna-prosessen? Bologna-erklæringens hovedformål er å øke student- og lærermobilitet og derigjennom skape et europeisk område for høyere utdanning (create an European Area for Higher Education).

Følgende områder ble utpekt for å nå hovedmålsettingen:

1. innføringen av et lett forståelig og sammenlignbart gradssystem, herunder fremme av vitnemålstillegget Diploma supplement
2. inndeling av gradssystemet i to hovednivåer, en lavere og en høyere grad, der lavere grad skal ha en varighet på minimum 3 år
3. innføring av et system med studiepoeng, som i ECTS¹-systemet, for å fremme studentmobilitet
4. fremme av mobilitet for studenter og alle typer ansatte ved universiteter og høyskoler ved å "overkomme hindre for en effektiv praktisering av fri flyt"
5. fremme europeisk samarbeid om kvalitetssikring
6. fremme europeiske dimensjoner i høyere utdanning når det gjelder utvikling av studieplaner, samarbeid mellom institusjoner, utvekslingsordninger og integrerte studie-, utdannings- og forskningsprogram.

Bakgrunnen for arbeidet med erklæringen og intensjonen med den er å gjøre europeisk høyere utdanning mer konkurransedyktig, dvs. gjøre den mer attraktiv for studenter både fra Europa og andre verdensdeler. I tillegg dreier den seg om å styrke det intellektuelle, vitenskapelige, sosiale og kulturelle samholdet og samarbeidet i Europa.

Bolognaerklæringen er fulgt opp av Prahakommunikéet, kommunikéet fra det europeiske utdanningsministtermøtet i Praha 19. mai 2001². I tillegg til å stadfeste og følge opp de seks målene i Bolognaerklæringen, introduserer kommunikéet også enkelte nye punkter i prosessen:

betydningen av livslang læring for konkurransedyktighet, like muligheter og livskvalitet, medvirkning fra universiteter og andre høyere utdanningsinstitusjoner og studentmedvirkning.

Den sosiale dimensjon, spesielt med henblikk på mobilitetshindringer ved utvidelse av prosessen.

¹ ECTS: European Credit Transfer System

² På Praha-møtet ble antallet land som deltar i Bologna-prosessen utvidet fra de 29 opprinnelige til 32.

Proessen fremmes i hovedsak gjennom temakonferanser som de ulike land har ansvar for å arrangere, i tillegg til de nasjonale prosessene som foregår i de enkelte land.

På Praha-møtet støttet daværende utdanningsminister Trond Giske studentenes krav om større studentmedvirkning i prosessen og foreslo at Norge skulle påta seg å arrangere en konferanse med tema knyttet til det. Som ledd i oppfølging av Bologna-prosessen har følgelig Norge invitert til seminar om studentdeltakelse med fokus på styringen av høyere utdanning. Sted: Oslo 12.-14. juni 2003, tema: lovgivning, medbestemmelse, systemforbedring (jf. vedlagt infoark).

Status for oppfølgingen i Norge – generelt, og av hvert av de seks målene i Bologna-erklæringen:

Bologna-erklæringen kom på et spennende tidspunkt ut fra den norske debatten om høyere utdanning. Regjeringens utradningsutvalg for norsk høyere utdanning (Mjøs-utvalget) hadde som ett av sine mandatpunkter å vurdere den norske gradsstrukturen, bl.a. om det var behov for å endre kravene til fagsammensetning og studielengden i gradene, eller om det var behov for nye grader. Erklæringen ble derfor oversendt Mjøs-utvalget. Den gikk direkte inn i debatten i utvalget og ble som kjent i stor grad reflektert i utvalgets innstilling. Daværende utdanningsminister Jon Lilletun hadde også klart gitt til kjenne at han sympatiserte for et endret gradssystem, med kortere løp og nye betegnelser, fortrinnsvis knyttet til de anglo-amerikanske betegnelse bachelor og master. Det var også satt i gang forsøk med mastergrader ved flere høyskoler.

Regjeringens videre oppfølging av Bologna-erklæringen har inngått i den pågående Kvalitetsreformen av norsk høyere utdanning. Kvalitetsreformen er dermed også en utkvittering av Bologna-prosessen. Det har kanskje ikke kommet like godt fram.

Kvalitetsreformen

For å komme i mål med alle delene av Kvalitetsreformen har Regjeringen våren 2002 lagt frem to Ot.prp.'er (lovendringsforslag) og fem stortingsmeldinger (om kunstutdanning, samisk høyere utdanning og forskning, rekruttering til undervisnings- og forskerstillinger i universitets- og høyskolesektoren, unntak fra ny gradsstrukturen, og lærerutdanning). Alle meldingene, unntatt meldingene om samisk høyere utdanning og forskning og om

rekruttering, ble behandlet av Stortinget før sommeren, og de ble stort sett tatt svært godt imot. Med det er de formaliteter som må til for å gjennomføre Bologna-prosessen i Norge, nå allerede gjort.

(Til mål 1 et lettforståelig og –forklarlig gradssystem:)

Systematisk bruk av vitnemålstillegget *Diploma Supplement* er både en forpliktelse for å følge opp Lisboakonvensjonen³ og nødvendig for å følge opp Bolognaerklæringen.

Diploma Supplement er gjort obligatorisk for alle norske universiteter og høyskoler. Fra og med i år vil alle uteksaminerte kandidater fra norske universiteter og høyskoler i hht. nyrevidert universitets- og høyskolelov bli utrustet med et Diploma Supplement i tillegg til sitt vitnemål.

(Til 1 forts.) Som et ledd i Kvalitetsreformen endres og strømlinjeformes det norske gradssystemet slik at det skal bli mer lettforståelig og enhetlig. Grafisk fremstår det nåværende systemet som et av de mest kompliserte i Europa, men fra opptaket høsten 2003 vil det stort sett være historie.

(Til 1 forts.) Innføring av nytt karaktersystem som ledd i Kvalitetsreformen gjør norsk høyere utdanning lettere å forklare og forstå: Vi går over fra å ha et konglomerat med mange ulike karaktersystem med forskjeller mellom fag også internt på institusjonene til å ha ett eneste karaktersystem i norsk høyere utdanning. Det er likt for alle fag og alle institusjoner og har bokstavkarakterer etter modell av ECTS-systemet (A – F).

(Til 2 inndeling av gradsstrukturen i to nivåer:)

Ny gradsstruktur er en del av Kvalitetsreformen: 3+2(+3)- modellen innføres på de aller fleste studiene – en treårig lavere grad (bachelor-grad) etterfulgt av en toårig høyere grad (master-grad), deretter 3-årig doktorgrad, helt i tråd med Bolognaprosessens mål. Enkelte studier vil være unntatt fra den normale gradsstrukturen. Noen studier vil ha et femårig integrert studieløp (odontologi, farmasi), mens enkelte profesjonsstudier fortsatt vil være

³ UNESCO/Europarådets Konvensjon om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen av 1997, tiltrådt av Norge 1999. Av de nordiske landene har Danmark og Finland fremdeles ikke ratifisert konvensjonen.

lengre enn fem år (medisin, psykologi, veterinærmedisin). Endringene skjer raskt: på noen studier tas studentene opp til ny Bachelor-grad allerede fra i høst (2002), og for de fleste starter ny ordning fra opptaket høsten 2003.

(Til 3 innføring av studiepoeng:)

Norge har allerede i flere år hatt et ECTS-kompatibelt system med vekttall, men gjennom Kvalitetsreformen endrer vi til ECTS-systemet med 60 studiepoeng per år, noe som gjør at våre samarbeidspartnere får enda enklere omregning – ett system mindre å sette seg inn i.

(Til 5 – Fremme europeisk samarbeid om kvalitetssikring:)

Som ledd i Kvalitetsreformen opprettes et eget organ for akkreditering og evaluering fra 1. januar 2003. Det skal være et uavhengig og statlig organ, og det heter (enn så lenge?⁴)

NOKU - Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen. Organet vil bli tillagt sentrale oppgaver for å sikre et høyt faglig nivå i høyere utdanning. Det skal føre tilsyn med at studietilbudene ved de enkelte lærestedene holder høy kvalitet, og sikre at institusjonene har gode interne systemer for kvalitetssikring av studietilbudene sine.

NOKU vil videreføre flere av de oppgaver som har ligget til Norgesnettrådet, som ble avviklet ved årsskiftet. Det gjelder blant annet deltakelse i internasjonale fora for kvalitetssikring av høyere utdanning, godkjenning av ekstern utdanning, evaluering av mastergrads- og doktorgradssøknader ved statlige høyskoler.

NOKU vil også få en rekke nye oppgaver og gis betydelig myndighet i akkrediterings- og godkjenningssaker. Organet vil få myndighet til å akkreditere nye studietilbud som institusjonene selv ikke har myndighet til å etablere, og godkjenne enkeltstudier ved private høyskoler som ikke er akkrediterte. Organet vil også få myndighet til å gi generell godkjenning av utenlandsk utdanning, og norsk utdanning som ikke er gitt av institusjon under universitets- og høyskoleloven eller lov om private høyskoler.

⁴ På grunn av at domenenavnet "noku.no" er opptatt av det opprinnelige NOKU, har som plan B domenenavnet "nokut.no" blitt reservert for det nye organet, og interimsstyret ønsker nå å skifte navn til NOKUT og ta i bruk det domenenavnet.

NOKU får også oppgaver knyttet til godkjenning av utenlandsk utdanning, dvs. at oppgavene til NAIC (vårt ENIC/NARIC)⁵ legges til dette organet.

Utkast til forskrifter for NOKUs arbeid når det gjelder høyere utdanning har vært sendt på høring. I forskriften foreslås det bl.a. at alle offentlige og private institusjoner som gir godkjent høyere utdanning skal evalueres hvert 6. år for å sikre at de har systemer som ivaretar kvalitetsarbeidet. Institusjoner som ikke tilfredsstillkravene. Får en frist til å rette på forholdet. Hvis forholdene fortsatt er utilfredsstillende, kan institusjonen miste retten til selv å etablere nye studier. Organet kan også trekke tilbake akkreditering for etablerte studietilbud som ikke oppfyller fastsatte krav til kvalitet.

Forskriften stiller også opp standarder for akkreditering av private institusjoner. I henhold til disse reglene kan private institusjoner både bli godkjent som henholdsvis akkreditert høyskole, vitenskapelig høyskole og universitet på linje med statlige institusjoner.

Utkastet til forskrift har vært vel mottatt av institusjonene. Enkelte forslag til endringer vil bli innarbeidet når departementet fastsetter det i nær framtid.

Et interimsstyre for NOKU er oppnevnt og ledes av professor Narve Bjørge ved Universitetet i Bergen.

(Til 4 og 6 – fremme av mobilitet og de europeiske dimensjoner i høyere utdanning:)

Den nye finansieringsordningen for universitetene og høyskolene i Kvalitetsreformen tar sikte på å fremme studentmobilitet på to måter:

ved å innføre en stykkprisfinansiering pr. utvekslede student –både inn- og utreisende – kr. 5000 pr. student pr. år. Vi har i stor grad latt oss inspirere av den danske modellen, men har ikke kopiert 100 %.

ved at alle studier i den nye gradsstrukturen skal være tilrettelagt for studentmobilitet.

(Til 4+6 forts.) Større vekt på internasjonalt universitets- og høyskolesamarbeid, inklusive nordisk og annet europeisk samarbeid, er en viktig del av Kvalitetsreformen. Det omfatter spørsmål knyttet til mobilitet for både studenter, faglig og administrativt ansatte

⁵ NAIC: National Academic Information Centre – nasjonalt informasjonssenter for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. ENIC: Europarådets og UNESCOs European Network of Information Centres (om godkjenning av høyere utdanning). NARIC: EUs (Sokratesprogrammets) National Academic Recognition and Information Centres.

punktene som omtales som "europiske dimensjoner i høyere utdanning" i Bolognaerklæringen og Prahakommunikéet, dvs. institusjonssamarbeid av alle slag: samarbeid om utvikling av kurs- og studieplaner, utvekslingsordninger, og integrerte studie-, utdannings- og forskningsprogram.

Én av de mange prosjektgruppene departementet nedsatte for å arbeide med gjennomføringen av Kvalitetsreformen, har sett spesielt på spørsmålene som gjelder internasjonalisering. Gruppens rapport omfatter et utkast til internasjonal strategi for norsk høyere utdanning og mange forslag til tiltak om hvordan dette kan iverksettes. Før jeg tar stilling til forslagene fra prosjektgruppen, vil jeg gjerne høre sektorens synspunkter. Rapporten er derfor sendt på høring (sv: remiss) med frist 10. oktober 2002.

Konklusjon:

Rapporten som nå er til høring, fremhever som det viktigste at universitetene og høgskolene selv må legge til rette for å oppmuntre til internasjonalt samarbeid internt (gjennom strategi, økonomisk og faglig tilrettelegging, personalpolitikk m.m.).

Bolognaerklæringen og Prahakommunikéet legger også stor vekt på betydningen av institusjonenes egen innsats for å nå målene i prosessen.

Det nordiske samarbeidet står i den sammenheng helt sentralt faglig, kulturelt og politisk for den videre utviklingen av norsk høyere utdanning i årene fremover.

NUS/NUAS er derfor en møteplass av stor betydning for den utviklingen vi er inne i Norge, og som også pågår i de andre nordiske land.

Lykke til med samarbeidet i tiden som kommer!

SPØRSMÅL OG KOMMENTARER TIL STATSRAÅDENS INNLEGG

Oppsummert av Per Nyborg

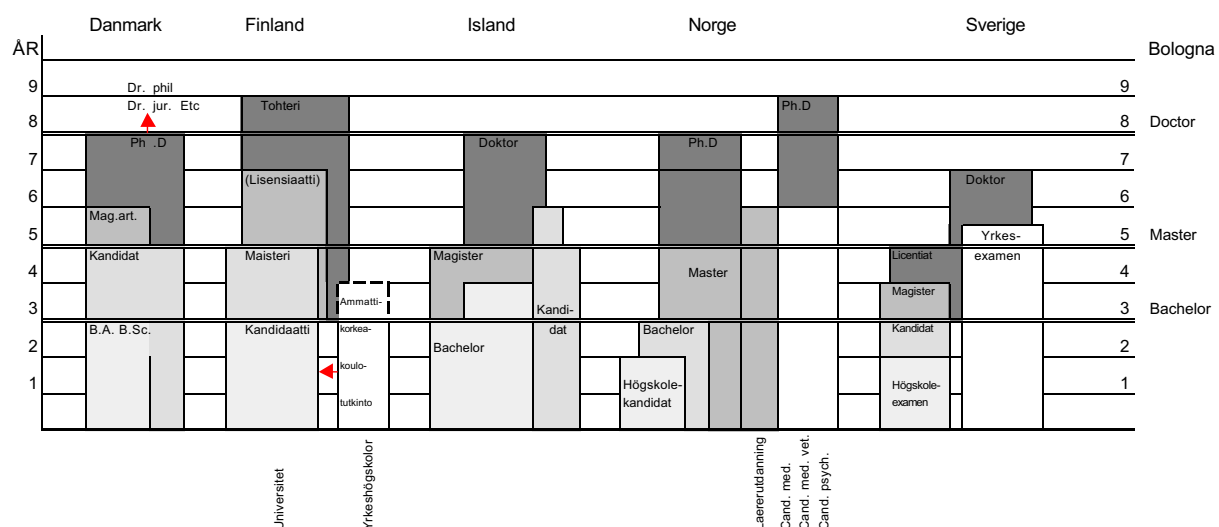
Statsråden kunne konstatere at man både på studenthold og fra universitets- og høgskoleledere i Norge hadde gitt sin tilslutning til Kvalitetsreformen, Bologna-prosessens norske utgave.

Fra begge disse grupperingene trakk man imidlertid i tvil statsrådets påstand om at kostnadene ved reformen kunne dekkes ved omstilling og mer effektiv drift av institusjonene og det ble vist til den betydelige økningen i behovet for lærerkrefter til gruppeundervisning og personlig veiledning som reformen forutsetter. Ressursbehovet ble erkjent ved Stortingets behandling av saken for ett år siden.

Kvalitetsreformen omfatter også organisatoriske endringer. De norske universitetene og høgskolene er fortsatt forvaltningsenheter, men får utvidede fullmakter gjennom en revidert lov. Det ble stilt flere spørsmål om de organisatoriske endringene og om den videre utviklingen. Statsråden ga uttrykk for at regjeringen ønsker større likhet mellom statlige og private institusjoner innen høyere utdanning og at det vil bli lagt fram forslag om en felles lov for høgre utdanning (statlig og privat). Statsråden mente det var et paradoks at man ved omorganisering av sykehusene hadde valgt å organisere sektoren som et antall juridiske personer, mens universitetene i en parallell prosess ikke fikk en tilsvarende fristilling fra departementet. Stortinget har imidlertid åpnet for at institusjoner innen høgre utdanning kan få en tilsvarende organisering som sykehussektoren og hun påpekte at dette synes å være særlig aktuelt for universitetene med deres nære tilknytning til universitetsklinikkene.

KOMMENTARER TILL DIAGRAMMET ÖVER EXAMENSNIVÅER/GRADER INOM NORDISK
HÖGRE UTBILDNING HÖSTEN 2002.

Examensnivåer/grader inom nordisk högre utbildning hösten 2002

Diagrammet, som är utdelat, är ett försök att göra en generell jämförelse. Det stämmer i stort, men inte i detaljer. Alla varianter som finns går inte att få med, då skulle det bli omöjligt att fånga gradstrukturen i en bild. Jag vill i stället med diagrammet visa hur vi i Norden generellt sett ligger till i förhållande till Bolognaprocessen. I stapeln över Danmark speglas endast de långa (vidaregående) högskoleutbildningarna vid universiteten. När vi tittar på diagrammet ser vi att Sverige är det land som mest avviker från de gradnivåer, som man strävar efter i Bolognaprocessen. I maj i år tillsattes också en projektgrupp inom utbildningsdepartementet för att se över vissa examensfrågor i högskolan. I detta uppdrag ingår bl.a. att "analysera innebörden av det s.k. andra målet i Bolognadeklarationen som avser antalet utbildningsnivåer och vilka examina de leder till, samt belysa dess

konsekvenser för svensk högre utbildning" att "utreda frågan om anpassning av det svenska poängsystemet och den svenska betygsskalan till European Credit Transfer System (ECTS). Uppdraget skall redovisas senast den 1 december 2003 med en delrapport senast 1 mars 2003.

Har det då någon betydelse för studenten att olika länder har olika examens/gradstrukturer? När jag svarar på denna fråga är det helt utifrån mina erfarenheter som studievägledare vid Göteborgs universitet. Jag har inte mött någon utbytesstudent, NORDPLUS eller fritt rörlig, som har haft något som helst problem relaterat till olika gradnivåer. Däremot har jag mött problem för färdigutbildade som söker arbete i annat land, exempelvis att studenter med svensk magisterexamen kan ha haft problem med hur nivån på denna uppfattas.

ECTS OG DIPLOMA SUPPLEMENT
IMPLEMENTERING I NORDEN

Presentasjon ved; Poul Bonde, Ordførende, planeringsgruppen for internationalisering.

Aarhus Universitet

ECTS

Mål

ECTS er den korte betegnelse for "the European Credit Transfer System", som siden begyndelsen af 90'erne er udviklet til at håndtere meritoverførsler knyttet til studentermobiliteten i ERASMUS-programmet. I dag har systemet et bredere sigte, idet det også omfatter faglig institutionel information og samarbejde. Ligeledes er anvendelse af ECTS uden for universitetsområdet under overvejelse. Med Bologna-deklarationens stærke omtale af ECTS kan anvendelsen forventes at accelerere, og den næste generation af SOCRATES vil med en ECTS-label også medvirke hertil.

De centrale målsætninger bag ECTS kan beskrives med nøgleordene *meritoverførsel*, *transparent*, *non-invasive*, *decentral* og *brugervenlig*.

Meritoverførsel: Der tilstræbes en sikker håndtering af meritoverførelsens enkelte komponenter; såvel produkter som processer.

Transparent: Sigtet er at opnå en dobbelt gennemsikuelighed, der gælder selve beskrivelsessystemet såvel som studiernes struktur, indhold og logistikprocesser.

Non-invasive: Systemet bygger på en respekt for det enkelte universitets autonomi. I dets oprindelige form lå således, at hver institution selv kunne afgøre om ECTS skulle anvendes og i hvilken faglig udstrækning. Opfølgningen af Bologna-deklarationen betyder dog, at der fra respektive ministerier nu stilles formkrav til bekendtgørelser og andre uddannelsesbeskrivelser baseret på ECTS.

Decentral og brugervenlig: I naturlig overensstemmelse med akademisk tradition søges systemet udformet efter klare principper om decentralisering og brugervenlighed.

Værktøjer

Helt afgørende er naturligvis de værktøjer, som er valgt til indfrielse af målsætningerne for ECTS. Værktøjerne kan opdeles i *kvantitative, kvalitative, dynamiske og organisatoriske*.

Den kvantitative dimension i ECTS består i, at studiestrukturen skal udtrykkes med moduler som grundelementer, således at de respektive uddannelsesforløb opbygges som kombinationer heraf. Nogle moduler vil være obligatoriske, mens andre er valgfrie. Arbejdsbelastningen for den studerende på det enkelte modul angives med ECTS points således, at et traditionelt helt årsværk svarer til 60 points.

Den kvalitative dimension i ECTS består for det første i et system til indholdsmæssig fagbeskrivelse. Således er et særligt ECTS-format for modulbeskrivelser og den studerendes årsplanlægning udviklet. Disse studiebeskrivelser spiller en helt central rolle for såvel beslutninger om meritoverførelser som mere generel planlægning og overvejelser om samarbejde, kursusudvikling o.lign. Et andet væsentligt element i den kvalitative dimension er en generel udvikling af institutionernes informationsstruktur. I begyndelsen af 90'erne producerede de ECTS-anvendende fag enkeltstående informationspakker indeholdende information, som var målrettet til mobilitetsstuderende. Den typiske information er for nuværende mere bredt rettet mod ledelse, internationalt engageret personale og studerende. Oftest kombineres aktuelt web-baseret materiale med et trykt og lidt mere "langtidsholdbart" materiale. Udviklingen af de web-baserede informationsstrukturer vil naturligvis fortsætte i fremtiden.

Den dynamiske dimension i ECTS er udviklingen af individrettede blanketter til styring af mobiliteten. Et pilotprojekt i 1989-1995 testede et enkelt system af tre blanketter; hhv. en "application form", en "learning agreement" og en "transcript of records", som alle er udformet på tysk, engelsk og fransk. Blanketterne sammenkobler det akademiske program, logistik og styringskompetencen for mobilitetsbeslutninger på hjemme- og ude-universitetet. Yderligere er der indbygget en tidsbaseret processtyring, som sikrer, at beslutninger vedr. den mobilitetsstuderende træffes i relevant tid.

Den organisatoriske dimension – en klar fordeling af opgaver og beslutningskompetence – er en særdeles vigtig faktor i en problemfri mobilitetscyklus, idet ganske mange enkeltpersoner og råd/nævn er involveret. Idealløsningen er naturligvis, at meritrelaterede anliggender integreres i det sædvanlige system til uddannelsesstyring. Det vil normalt forudsætte, at opstartsfasens etablering af produkter og processer er overstået og stabiliseret; herunder, at der internt er tilvejebragt relevante personalekompetencer.

Implementeringsgrad

Med Bologna- deklARATIONENS opbakning har ETCS fået en central funktion som beskriveværktøj for den brede vifte af uddannelser. Den oprindelige fokusering i ECTS-pilotprojektet 1989-1995 på fem faglige discipliner i den traditionelle universitetssektor er siden udvidet til hele sektoren samt videregående uddannelser i almindelighed inklusiv professionsuddannelserne. I øjeblikket arbejdes der på at inkludere også LLL (Livslang Læring) og LDL (fjernundervisning).

Undervisningsministrenes opfølgning har fokuseret på dels den kvantitative dimension, dels de bekendtgørelsesmæssige styringsinstrumenter. Institutionernes egen internationaliseringspolitik er afgørende for de øvrige dimensioner. En ny udfordring er her den netop annoncerede ”ECTS label”, som kan tildeles institutioner, der fuldt ud anvender ECTS over alle dimensioner på hele institutionen.

En oversigtlig beskrivelse af status i implementeringen kan opbygges ved hjælp af en taxonomi med følgende seks trin sat i forhold til hver af de fire ovenfor beskrevne dimensioner:

- 0: anvendes ikke
- 1: anvendes af min. ét netværk/projekt
- 2: anvendes af min. et institut/fag
- 3: anvendes på min. ét fakultet
- 4: anvendes på hele institutionen
- 5: er nationalt fastsat

Tabel 1: ECTS. Nordisk status sommer 2002. Pilot projekt & ECTS label.

ECTS NORDISK STATUS SOMMER 2002 PILOT PROJEKT & ECTS Label						
SYSTEM-TRIN DIMENSION	ANVEN- DES IKKE 0	2 ET NETVÆRK PROJEKT 1	2 ET INSTITUT FAG 2	2 ET FACULTET 3	HELE UNIVER- SITETET 4	NATIONALT FASTSAT 5
KVANTITET STUDIE MÆNGDE '60 CREDITS'			PILOT PRO- JEKT		ECTS LABEL	
KVALITET FAGL. INDHOLD 'INFO PACKS'			PILOT PRO- JEKT		ECTS LABEL	
DYNAMISK ENKELT STUD. '3 ECTS FORMS'			PILOT PRO- JEKT		ECTS LABEL	
ORGANISATO- RISE INTE- GRATION		PILOT PRO- JEKT			ECTS LABEL	

Som det fremgår af tabel 1 svarer opnåelsen af "ECTS label" til, at alle fire dimensioner – den kvantitative, kvalitative, dynamiske og organisatoriske – er implementeret på hele institutionen, svarende til trin 4 på alle dimensioner.

Den implementeringsgrad, der opnåedes ved pilotprojektet 1989-1995, er ligeledes vist i tabel 1, og det fremstår tydeligt, at en markant udvikling kræves fra pilotprojektet til "ECTS label". På den kvantitative, kvalitative og dynamiske dimension opnåedes i pilotprojektet en udbredelse af ECTS svarende til trin 2 (min. ét institut/fag), mens den organisatoriske dimension blev anvendt på trin 1 (i min. ét netværk/projekt).

Tabel 2: ECTS. Nordiske status sommer 2002. Nationalt billede.

ECTS NORDISK STATUS SOMMER 2002 NATIONALT BILLEDE						
SYSTEM-TRIN DIMENSION	ANVEN- DES IKKE 0	2 ET NETVÆRK / PROJEKT 1	2 ET INSTITUT / FAG 2	2 ET FAKULTET 3	HELE UNIVER- SITETET 4	NATIONALT FASTSAT 5
KVANTITET STUDIE MÆNGDE '60 CREDITS'					SE ISL FIN	DK NO
KVALITET FAGL. INDHOLD 'INFO PACKS'			SE		DK FIN ISL	SE (E _u)
DYNAMISK ENKELT STUD. '3 ECTS FORMS'				SE DK		
ORGANISATO- RISK INTE- GRATION				SE DK		

I tabel 2 foretages en sammenligning af de nordiske landes implementering af ECTS, og det fremgår klart, at der er en betydelig variation. Den kvantitative dimension er stort set implementeret overalt. I Danmark og Norge er der taget ministerielt initiativ til obligatorisk anvendelse af ECTS, i Finland er det i øjeblikket under overvejelse i et ministerielt udvalg, og Island og Sverige ventes at følge efter snarest.

På den kvalitative dimension viser sig de institutionelle forskelle, og kun få universiteters uddannelser er fuldt beskrevet i ECTS-format. I Sverige findes én institution, hvor den mobilitetsvæsentlige kursusinformation er givet i ECTS-format, men stadig er der ingen eksempler på konsekvent anvendelse dækkende et helt universitets fagudbud. For de dynamiske og organisatoriske dimensioner er information kun sporadisk tilgængelig, og de viste landeplaceringer af Sverige og Danmark på trin 3 (min. ét fakultet) er således baseret på enkelte planeringsgruppemedlemmers hjemuniversiteter.

Opsummerende venter en stor implementeringsopgave, hvis initiering og organisering pt. er åben. Dette skal sammenholdes med første ansøgningsfrist den 1. november 2003 om en institutionel "ECTS label". Dermed er det en opgave, som haster såfremt institutionerne ønsker medlemskab af denne særlige "æres-division".

Diploma Supplement og dens implementeringsgrad

Formålet med Diploma Supplement (DS) er i kort form (dvs. 2-3 sider) at give følgende systematiserende og engelsksprogede information som supplement til det traditionelle eksamensbevis:

- identifying the holder
- identifying the qualification
- on the level of qualification
- on the contents and results gained
- on the function of the qualification
- additional information
- certification
- on the national higher educational systems

Bag DS står de tre organisationer, EU Kommissionen, Europarådet og UNESCO/CEPES. Ønsket er at få udviklet et standard-format til beskrivelse af en given uddannelse, som kan lette forståelsen af dennes centrale karakteristika. ECTS systemets faglige beskrivelse er til sammenligning ca. 10 gange så omfattende. Et ECTS- modul på 10-12 points har en komplet beskrivelse, der fylder ca. en A4-side. 5 moduler pr. år i ca. 5 år vil munde ud i ca. 25 siders beskrivelse af uddannelsen, og DS kan derfor opfattes som den synlige top af et ECTS- "isbjerg".

DS udvikledes i et projekt, som afsluttedes i december 1998 – et halvt år før det initierende møde i Bologna-processen. 60 institutioner og organisationer, primært europæiske, deltog og udviklede bl.a. konkrete eksempler på sådanne DS. De nordiske deltagere var The Icelandic College of Engineering and Technology, Göteborgs Universitet, Norges

Idrettshøgskole, Helsingin Kauppakorkeakoulu og Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Tabel 3: DS. Nordisk status sommer 2002. Nationalt billede.

DS NORDISK STATUS SOMMER 2002
NATIONALT BILLEDE

LAND \ TRIN	0	1	2	3	HELE UNIVER- SITETET	NATIONALT FÆSTSAT
DK						1.9. 2002
FIN					UTA	OVERVEJES
ISL					HI	
NO						2001
SE						1.1. 2003

EUROPA. EU. INT / CORR / EDUCATION / RECOGNITION / NATIONAL_EN. htm

Med en grafisk strukturering af DS-implementeringen er status vist i tabel 3. I Danmark, Norge og Sverige er der allerede sket tilpasning af den nationale lovgivning. For Finland ventes en udvalgsrapport ultimo oktober i år, mens de fleste større universiteter, som f.eks. Tammerfors Universitet, allerede udsteder DS. På Island har ministeriet anbefalet at udstede DS, og også her er det fulgt op, bl.a. af Háskóli Íslands. For DS er der således tale om et betydeligt mere entydigt billede af implementeringen end for ECTS. Alligevel venter der stadig store udfordringer på dette område også.

ECTS, DS og Bologna-processen på web'en

En introducerende homepage om ECTS findes på:

<http://www.europa.eu.int/comm/education/socrates/ects.html>. Herfra er der links til mere specialiseret og uddybende information. Eksempelvis findes en omfattende User Guide på (de fleste) relevante sprog samt de foran omtalte individuelle tre blanketter på engelsk/tysk/fransk.

Det seneste nye om SOCRATES-programmes findes på:

http://195.72.92.134/static/en/overview/overview_erasmus_ic_reform/ic_reform.html. Herfra er der link til siden "Special measures for the promotion of ECTS" som bl.a. omhandler ECTS-label.

Diploma Supplement uddybes på siden:

<http://europa.eu.int/comm/education/recognition/diploma.html>, hvorfra der er indgang til yderligere og mere detaljeret information om bl.a. dets anvendelse i de lande, der deltager i SOCRATES-programmet.

Det næste – og tredje – møde i Bologna-processen finder sted i Berlin i 2003. Web-informationer herom findes på www.bologna-berlin2003.de. De hidtidige centrale dokumenter i processen såvel som en oversigt over de igangværende officielle og mere specielle konferencer mellem Prag (2001) og Berlin (sep.2003) kan nås fra navigationsdelen af denne hjemmeside.

KARAKTERSYSTEMENE I DE NORDISKE LAND

presentasjon ved Seksjonessjef Hilde Skeie, NTNU

SVERIGE:

Universiteter og høyskoler flest:

U - underkänd

G- godkänd

VG - väl godkänd

Juss:

U- underkänd

B - godkänd

BA- icke utan beröm godkänd

AB- med beröm godkänd

Kunst, medisin, landbruk og psykologi:

U - underkänd

G - godkänd

Teknologi:

U- underkänd

3 - godkänd

4 - icke utan beröm godkänd

5 - med berøm godkänd

ISLAND

Universitet og høyskoler:

Tall eller karakterer:

0 - 5: Ikke bestått

5.0 - 5,99: D (tredje karakter)

- 6.0 - 7.24: C (andre karakter)
7.25 - 8.99: B (første karakter)
9.0 - 10.00: A (udmærket karakter)

Bestått og ikke bestått finnes også i noen kurs.

DANMARK

Hele utdanningssystemet:

13 skalaen består av 10 karakterer:

0-5: ikke bestått

6: laveste ståkarakter, netop acceptable præstation

7: jævne præstation, lige under middel

8: middelgode præstation

9: gode præstation, lidt over middel

10: udmærkede, men noget rutineprægede præstation

11: utmærkede, selvstændige præstation

13: usædvanligt selvstændige og udmærkede præstation (meget sjelden)

Skalaen er flytende, dvs at man ikke tar hensyn til normalfordeling av eksamenskandidatene ved karaktergiving

NORGE:

Gammelt system:

Universiteter og høyskoler, unntatt Norges Handelshøyskole, Veterinærhøyskole og Musikkhøyskole:

Allmennfag:

Karakterskala 1.0 til 6.0:

1.0 - 1.5: Laudabilis prae ceteris

1.6 - 2.5: Laudabilis

2.6 - 3.2: Haud illaudabilis

3.3 - 4.0: Non contemnendus (laveste ståkarakter)

4.1 - 6.0: Ikke bestått

Profesjonsstudier som ikke bruker ovennevnte skala:

Jus:

1.00 - 2.15: Laudabilis

til og med 2.35: Står til Laudabilis

til og med 2.55: Kan få Laudabilis

til og med 2.75: Kan vel få Laudabilis

til og med 2.95: Haud illaudabilis

til og med 3.15: Står til Haud illaudabilis

Medisin/Odontologi:

NTNU og Universitetet i Tromsø: Bestått/Ikke bestått

Univ. i Bergen og Oslo:

11.00 - 12.00: Laudabilis com litteris commendatitiis

09.00 - 10.99: Laudabilis

07.00 - 08.99: Haud illaudabilis

06.00 - 06.99: Non contemnendus

Odontologi (Bergen): bestått/ikke bestått

Norges Handelshøgskole:

Skala fra 0 til 9.

2 som laveste ståkarakter. 5 regnes som laudabelt resultat

Norges Musikkhøgskole:

To ulike skalaer:

Særdeles tilfredsstillende

Meget tilfredsstillende

Tilfredsstillende

Noenlunde tilfredsstillende

Ikke tilfredsstillende (= ikke bestått)

Tallskala:

1-0 til 4.5 med 4,5 som ikke bestått

Norges Veterinærhøgskole:

1100 -12.00: Utmerket godt

9.00- 10.99: Meget godt

7.00 - 8.99: Godt

6.00- 6.99: Noenlunde godt (laveste ståkarakter)

NORGE:

Nytt system fra 2003 (allerede innført ved NTNU og jusstudiet v. Universitetet i Oslo):

Ny universitetslov: "Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått".

Arbeidet med kvalitativ definisjon av de enkelte karakterer i ny skala relatert til de enkelte fag og fagnivå blir gjennomført på nasjonalt nivå og koordineres gjennom nasjonale fagråd og fakultetsmøter.

Følgende generelle beskrivelse av vurderingskriteriene er utarbeidet av Universitets- og høyskolerådet:

Symbol	Betegnelse	Generell, kvalitativ beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremragende	Høyt kunnskapsnivå . God analytisk evne. Kan bruke kunnskapen selvstendig.
B	Meget god	God oversikt over kunnskapsfeltet. Kan bruke kunnskapen selvstendig.
C	God	Kan gjøre greie for de viktigste elementene i fagfeltet. Kan til en viss grad bruke kunnskapen selvstendig.
D	Nokså god	Oversikt over de viktigste kunnskapselementene mangler. Kan ikke bruke kunnskapen selvstendig.
E	Tilstrekkelig	Tilfredsstiller minimumskravene, men heller ikke mer. Kan ikke bruke kunnskapen selvstendig.
F	Ikke bestått	Mangler både detaljkunnskap og oversikt.

Medisin: NTNU/TROMSØ/OSLO : Bestått/ikke bestått. Univ. i Bergen: ABCDEF

Odontologi: bestått/ikke bestått

FINLAND:

Universitetene og Helsingfors Handelshøgskole:

3delt karaktergivning:

1 = nöjaktiga insikter

2 = goda insikter

3 = utmärkta insikter

+ og - i tillegg til karakterene kan også forkomme, samt:

icke-godkänt

godkänt

vel godkänt

7delt karaktergivning:

approbatur

lubenter approbatur

non sine laude approbatur

magna cum laude approbatur

eximia cum laude approbatur

laudatur

Tekniske højskoler og yrkeshøjskolene:

Alle unntatt Åbo handelshøjskole:

5delt karaktergivning

1 nöjaktig

2: mycket nöjaktig

3: god

4: mycket god

5: lovvärd (laudatur)

Ikke bestått: Hylätty/underkänd

DEL 4. KVALITETSSIKRING OG AKKREDITERING

KVALITETSSÄKRING OCH ACKREDITERING

PANELDEBATT:

Innlegg ved Christian Thune, ordfører i ENQA

Henrik Toft Jensen, Rektorkollegiets ordfører

Lars Haikola, Blekinge Tekniska Högskola

Kamil A. Azhar, leder i Norsk Studentunion

Inlägg av Lars Haikola, rektor Blekinge Tekniska Högskola

Behovet av ackreditering

Ackreditering är en ny verksamhet av amerikansk förebild. Det nyttjas fr a på professionsutbildningar med tydliga avnämare. Den välkända bakgrunden är att det saknas en nationell standard för högre utbildning på den amerikanska utbildningsmarknaden och att det därför uppstår ett behov av att ackreditera utbildningar för en gemensam arbetsmarknad. Med en gemensam europeisk utbildningsmarknad uppstår en liknande situation här och därmed ett behov av ackreditering även i Europa. *Gemensam arbetsmarknad utan gemensamt utbildningssystem kräver ackreditering.*

I vems intresse görs ackrediteringar?

Olika intressenter kan identifieras: studenter, arbetsgivare, regeringar, professionella organisationer/fackföreningar och högskolor/universitet. Jag tror att de två förstnämnda, studenter och arbetsgivare och deras organsitioner, är de två viktigaste intressenterna. Vårt intresse från högskolor/universitet är i första hand den garantistämpel och reklam som ligger i ackrediteringen.

Hur ska högskolor/universitet förhålla sig till ackreditering?

Ackreditering bör ses som en variant av utvärdering. Det finns flera skäl till detta.

- Vi älskar inte utvärderingsverksamheten, men vi har lärt oss att leva med den och efterhand nyttja utvärderingar som instrument för vår egen utveckling. I de bästa fallen har utvärdering blivit ett oundgängligt instrument och det naturliga sättet att bedriva utvecklingsarbete.
- Det finns idag en stor utvärderingströtthet. Våra högskolor/universitet är hårt ansträngda av den arbetsbelastning det innebär att hantera en stor mängd utvärderingar. Vi vill inte utsättas för ytterligare krav inom detta område. Det klokaste är därför att integrera ackrediteringar så långt möjligt i ordinarie utvärderingsverksamhet.
- Vi har lärt oss hantera utvärderingar och behärskar detta ”spel”. Därför är det till vår fördel att integrera även ackreditering i det spel som vi behärskar. Vår kontroll över ackrediteringsinstrumentet ökar därmed.
- *Processen* att bedriva ackreditering är i allt väsentligt densamma som i utvärdering.

Samtidigt vill jag betona att det inte är högskolor/universitet som styr denna fråga. Det är, enligt ovan, i första hand arbetsgivare och organisationer som företräder dessa, samt studenter och deras organisationer som driver ackrediteringsfrågan.

Vilka risker finns med ackreditering?

All utvärdering medför risker för konservering och standardisering. Detta följer av att utvärdering nästan alltid sker mot *etablerade* kriterier. I ackreditering har arbetsgivare och arbetsgivarorganisationer ett starkt inflytande. Detta kan förstärka draget att ackreditering sker mot kraven på dagens, i värsta fall gårdagens, arbetsmarknad. Högskolor/universitet måste utbilda för morgondagens arbetsmarknad. Det konserverande draget motverkas genom att även utvecklingsaspekter ingår i det som ska utvärderas och ackrediteras samt genom en öppen syn på innovationer.

Akrediteringar är liksom annan utvärdering en mycket resurskrävande verksamhet. Därav den ovan nämnda utvärderingströttheten. Det är absolut nödvändigt att relationen mellan insatta resurser och resultatet av akreditering och utvärdering är sådan att arbetsinsatserna kan legitimeras.

Det nordiska perspektivet

Det finns ett gemensamt drag i det nordiska sättet att bedriva utvärderingsarbete och akreditering. Detta består i att vi alla betonar att utvärdering och akreditering skall gynna utveckling och förbättring, och att därmed kontrollfunktionen skall vara mindre dominant. Denna nordiska syn på utvärdering och akreditering är viktig att föra ut på den internationella arenan.

Vi har under konferensen funnit att våra respektive utbildningssystem är ganska olika utformade. Dock påverkar Bolognaprocessen oss till allt större likhet. Inom Norden har vi en väsentlig fördel i vår, relativt stora, språkgemenskap. Denna underlättar utvärdering och akreditering högst påtagligt genom att dokumentation och diskussion kan ske på nordiska. Vi har alla tillgång till en större grupp av externa icke-nationella bedömare.

KVALITETSSIKRING OG AKKREDITERING

EN NORDISK PLATTFORM FOR KVALITETSSIKRING

Oppsummert av Widar Hvamb

Panelinnlegg v/ rektor Henrik Toft-Jensen, Roskilde

om agentene var overflødige. I Norden har vi ikke i noen særlig grad bygget ut en dialog mellom agentene og institusjonene. En beskjeden Toft-Jensen sa seg enig med Christian Thune i at det ideelle hadde vært ambisjon om en nordisk plattform vil f.eks.være å holde 1-2 konferanser pr. år. Her kunne institusjoner, ENQA og studentorganisasjoner gi sitt bidrag til erfaring og utvikling. Hva vi ikke bør gjøre er å etablere et nordisk kvalitetskontor!

Toft-Jensen stilte spørsmålet om det kunne være en ide å etablere noen nordiske nettverk for erfaringsutveksling?

Panelinnlegg v/ rektor Lars Haikola, Blekinge Tekniske Høgskola

Haikola nevnte at skkreditering er et helt nytt begrep for institusjonene i Sverige. Etter hans syn bør det sees som en del av det normale kvalitetssikringsarbeidet.

Det ville være å overdrive at institusjonene elsker evaluering og utvärdering i det svenske systemet. Men vi kan i hvert fall si at vi har vendt oss til det, og at det i hvert fall er et hjelpemiddel for den enkelte institusjons utvikling.

Vi behersker idag kvalitetssikringssystemet som et begrep og vi har tilegnet oss "*kvalitetsspillet*". "*Akkrediteringsspelet*" behersker vi ikke på samme måte. Det ville vært bra om vi kunne integrere akkrediteringsspelet inn i kvalitetsspelet.

Panelinnlegg v/leder Kamil A. Azhar, NSU

Sudentorganisasjonene har vært godt involvert i Bologna-prosessen. Vi har i det globale perspektiv tapt kampen om språket. Vi er veldig glad for internasjonalisering, men samtidig virker det hele noe markedsorientering.

For NSU er NOKUT et proteksjonistisk initiativ. NSU har vært en viktig pådriver, og vi hilser den nasjonale strategi velkommen. Samtidig hadde det vært bra med en nordisk plattform. Vi er ikke opptatt av et stort byråkratisk system, og vi er ikke opptatt av å gjøre alle like.

Hvilke krav har vi? Pedagogiske evner kunne godt vært et kvalitetssikringselement, men det synes vanskelig å få det etablert. Tettere samarbeid mellom de nordiske landene ville vært en fordel for studentene.

Spørsmål til panelet:

Finnes det en vilje til en felles kvalitetssikring i Norden? Kunne vi blitt enige om visse system for å unngå evalueringstretthet?

Henrik Toft-Jensen: Vi skal ikke ha et ensartet kvalitetssikringssystem ved de nordiske universiteter, men vi skal la oss inspirere av hverandre. Dersom den høyeste mulig kvalitet var en daglig kultur, så skulle vi etter at Staten har evaluert oss falle tilbake til de gode vaner.

Christian Thune: Vi savner noen konkrete diskusjoner om hvilke kriterier som skal legges til grunn for en god kvalitet. Ved evaluering av fire landbruksuniversiteter i fire land, så kalte vi de sammen for å diskutere grunnlaget for kriteriene.

Gen.sekr. Lars Ekholm, SUHF: Jeg skulle gjerne sett en klarere systematisering for evalueringer, fremfor hva som nu skjer av tekstlig selvevalueringsrapporter, som gir et enormt arbeide ved evaluering av f.eks. 20 institusjoner.

Avdelingssjef Riita Lampola, Nordisk Ministerråd: Det har vært veldig positivt å se den store interesse for nordisk samarbeide. Ministerne behandlet et initiativ i juni, og de ønsket en hvitbok om det nordiske forskningsrommet innenfor det europeiske forskningsrommet. Av de saker som skal inkluderes i denne hvitbok er nordiske forskerskoler, nordiske spissforskningsenheter og kvalitetssikringssystemer. Hensikten er å synliggjøre hvor langt man ønsker å gå i det nordiske samarbeidet. Man ønsker en levende diskusjon mellom politikerne, universitetene og studentene.

Rektor Arild Underdal, UiO: Jeg synes betydningen av nordisk samarbeid er riktig og viktig. Imidlertid synes jeg at samarbeidet må ha et videre perspektiv. Kvalitetssikring er å synliggjøre det som ikke møter visse standarder, og skille det vekk. Mye av den innretning vi bør ha er ikke sikring, men en kontinuerlig kvalitetsutvikling.

Hvordan ser panelet på hvordan det nordisk sammenheng kan styrke den kontinuerlig kvalitetsutviklingen?

Mye av sikringsarbeidet går ut på å se på formalia. Vi trenger systemer som kan frembringe kvalitet, men legger mange ganger så stor vekt på metanivå, at vi ikke kommer frem til produktet. Hvor gode kandidater og hvor god forskning klarer vi å produsere?

Henrik Toft-Jensen: Kvalitetssikring som begrep er et lite dynamisk begrep. Det er noen begrep i kvalitetssikringssystemer som inneholder et utviklingsbegrep. Det er et problem at man legger mindre vekt på resultatet enn på prosessen. Vi er svært dyktige til noen kvantitative elementer.

Christian Thune: Vi må se prosesser og resultater sammen, og vi er ikke gode til dette.

DEL 5. UNIVERSITETERS OG HØGSKOLERS AUTONOMI

UNIVERSITETENES ØKONOMISKE AUTONOMI

Presentasjon ved Gustav Björkstrand, rektor ved Åbo Akademi

Utgangspunkt

- forskningens og undervisningens frihet är universitetens livsprinsipper
- Universiteten bör vara moraliskt och intellektuellt oberoende av alla politiska, ideologiska och ekonomiska maktgrupperingar
(Universitetens Magna Charta i Bologna 1988)
- förutsättningen för dessa friheter är att universiteten också får ekonomisk frihet

Grundtanken finns på europeiskt plan t.ex. i CRE-rapporten:

Spending strategies - A closer look at the financial management of the European University 2002

Rekommendationer

- universiteten bör bli juridiska personer
- resultatstyrning: icke öronmärkta anslag och rätt att använda medel längre än ett år
- rätt att delta i vinstgivande affärsverksamhet - behållningen används för universitetets syften
- kvalitetssäkringssystem på internationell nivå

Man rekommenderar dessutom rätt för universiteten att fastslå en studieavgift, som samhället kan ersätta till studerandena. Ett slags voucher-system

Arbetsgruppens arbetssätt

- arbetsgruppen tillsattes 28.9. 2000
arbetet avslutades 13.5. 2002

- sakkunniga från undervisnings- och finansministerierna, högsta förvaltningsdomstolen, olika fackorganisationer, universiteten
- enkät till alla universitetsrektorer våren 2001
- öppet seminarium i oktober 2001 med inkallade experter som tog del av de preliminära planerna
- slutrapporten överlämnades till undervisnings-ministern
- Betänkande avgivet av Finlands universitets- rektorers råds arbetsgrupp våren 2002 (Finlands universitetsrektorers råds publikationer 3/2002)
- finns bara på finska med ett svenskt sammandrag: *Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston julkaisuja, 3/2002*

Varför krävs ekonomisk autonomi ?

- universitetens uppgifter har breddats och blivit mångsidigare - nuvarande redskap räcker inte till när det gäller att bemästra situationen
- omvärlden förändras allt snabbare - kravet på reaktionssnabbhet ökar
- innovationssystemet kräver dynamisk verksamhet
- på en internationell utbildningsmarknad måste universiteten vara attraktiva och konkurrenskraftiga
- ekonomisk autonomi ger möjlighet till professionell ledning och ekonomisk ansvarsmedvetenhet

Problem som bör åtgärdas i Finland

- det finns hinder för en rationell och långsiktig användning av medlen
- statens ekonomiförvaltningssystem lämpar sig inte för universitetens behov också för de medel som kommer in via omkostnadspåslag och forskningsavtal med utomstående tillämpas statens strikta regler
- brister på redskap när det gäller personalledning
- missbruk möjliga på grund av det svaga ekonomiska förvaltningssystemet

Syftet med föreslagna åtgärder

- att trygga undervisningens och forskningens frihet
- att stärka en "kundinriktad" verksamhet
- att sträva till en bättre internationell konkurrenskraft
- att med hjälp av behållningen från innovationsverksamheten skapa en egen förmögenhet för universitetet och sålunda stärka dess möjligheter att utföra sina grundläggande uppgifter
- att förbättra övervakningen genom ett för universiteten bättre avpassat ekonomiförvaltningssystem

Föreslagna åtgärder

- universiteten bör bli juridiska personer
- universiteten bör få rätt att skaffa sig egen egendom
- universiteten bör få ett nytt ekonomi-förvaltningssystem avpassat för universitetens behov
- universiteten bör få bättre förutsättningar att bedriva en uppmuntrande och belönande personalpolitik
- fullmäktige tillsätts för övervakningen av universitetens skötsel av sin ekonomi

Reaktioner på betänkandet

- tydlig spänning mellan ministeriets behov att styra och universitetens krav på autonomi
- ingen helhetsreform utan åtgärderna prövas separat
- framsteg är att vänta på en del områden
 - * juridisk person
 - * rätt att skapa förmögenhet och förvalta den
 - * förbättringar i ekonomiförvaltningssystemet

Inför riksdagsvalet och nästa regeringsprogram kommer frågan att vara högt prioriterad i rektorsrådets arbete.

NUS: GATS – EN GLOBAL UTFORDRING TIL BOLOGNA-PROSESSEN

Presentasjon ved Per Nyborg, Universitets- og høyskolerådet

Det internasjonale samarbeidet på vår sektor møter nye utfordringer etter at handel med undervisningstjenester er blitt et element i verdenshandelen. The General Agreement on Trade in Services (GATS) er et avtalesystem under World Trade Organisation (WTO) som også omfatter handel med undervisningstjenester.

I universitets- og høyskolesektoren er skepsisen stor til at undervisning skal være handelsvare. Det er mange ubesvarte spørsmål bl.a. når det gjelder kvalitet på den utdanning som skal frembys på markedet og når det gjelder mulige konsekvenser for myndighetenes ansvar for høyere utdanning. For private institusjoner kan lettere markedsadgang bety nye muligheter, men utdanning blir neppe noen stor eksportnæring for de nordiske landene. Importen er imidlertid betydelig.

Det å betale for utdanning er ikke et nytt fenomen – tidligere har vi bare ikke kalt det handel. For eksempel har norske myndigheter i en årrekke betalt gebyrer for norske studenter i Storbritannia og USA, de siste årene i økende grad også i Australia. I GATS-sammenheng gjør dette Norge til en betydelig importør av undervisningstjenester. Siden våre universiteter og høyskoler gir gratis utdanning til utenlandske studenter, bidrar de ikke til eksportstatistikken.

Hovedtyngden av eksportinntektene fra undervisningstjenester utgjøres av gebyrer betalt av utenlandske studenter som studerer ved tradisjonelle, nasjonalt godkjente universiteter. Disse universitetene følger de spilleregler utdanningssektoren selv har etablert. De er en del av vårt eget system, selv om det aner oss at kravet om inntjening nok kan føre til mer

liberal omgang med etablerte normer. Likevel er dette noe som utdanningssamfunnet selv kan ta opp.

Men også nye operatører er kommet til i løpet av de seneste årene: Undervisningstjenester kan kjøpes på Internett, grader og diplomer likeså. Her finnes alt fra internasjonalt anerkjente institusjoner til såkalte "degree-mills" som selger flotte diplomer mot oppkravsbetaling. Filial-institusjoner, i markedet omtalt som "franchising", er blitt etablert i mange land der etterspørselen av undervisning er større enn hva det nasjonale utdanningssystemet kan dekke. Nye institusjoner bygges opp med multinasjonale konserner i ryggen.

Nylig fikk flere av oss en invitasjon til å besøke Cap Gemini – Ernst & Young University som nå etableres utenfor Paris. Hør bare:

Called Les Fontaines, the university is dedicated to helping people see the larger picture through the educational and philosophical exchange of ideas. Traditional European architecture and culture contained within the 17th century chateau is blended with the latest learning technologies. Combined with a proven, award-winning approach to networked learning for high-impact talent, the result is a strategic, innovative methodology that addresses the fundamental needs of today's economy. The university is one of the top European-based corporate universities and recently won the Financial Times and Corporate University Exchange Excellence award.

Er det like fint som det høres ut?

De nye operatørene følger ikke nødvendigvis de gamle spillereglene. "Consumer protection" er blitt et aktuelt tema. I det tradisjonelle institusjonssystemet kaller vi det kvalitetssikring.

Den internasjonale utfordringen som politikerne nå står overfor er å enes om en global forståelse som gjør det mulig for det internasjonale utdannings- og forskningssamarbeidet å leve side om side med et globalt marked hvor utdanning og forskning er blitt handelsvare.

Jeg tror det bare vil være mulig hvis man stiller de samme krav til kvalitet, relevans og informasjon i begge systemene.

Vi må beholde og videreutvikle den forståelse vi har for internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og den tradisjon vi har utviklet når det gjelder gjensidig godkjenning av utdanning mellom landene. Dette er også vår felles basis for et internasjonalt arbeidsmarked. Vi må ikke komme i den situasjon at nye handelsregler kan ødelegge den gjensidige tillit som er blitt bygget gjennom årelangt samarbeid hvor både utdanningsmyndigheter og utdanningsinstitusjoner har deltatt.

Bologna-prosessen er etablert som et samarbeid innen høyere utdanning som både er politisk og institusjonelt.

Deklarasjonen inneholder målsettinger bl.a. om et likeartet gradssystem, om fremme av mobilitet, institusjonssamarbeid og kvalitetssikring. Dette skal vi gjøre: *"taking full respect of the diversity of cultures, languages, national education systems and of university autonomy"*.

Medvirkningen fra universitetslederne kommer tydelig til syne bl.a. gjennom deklarasjonens henvisning til institusjonenes autonomi og ganske spesielt til universitetenes egen Magna Charta Universitatum.

Både universitetslederne gjennom *EUA* og studentene gjennom *ESIB* deltok aktivt med innspill til ministermøtet i Praha:

Ministers stressed that the involvement of universities and other higher education institutions and of students as competent, active and constructive partners in the shaping of a European Higher Education Area is needed and welcomed.

Ikke minst studentenes medvirkning førte til at ministrene *"supported the idea that higher education should be considered a public good and is and will remain a public responsibility."*

Kvalitetsbegrepet kom sterkt inn i Praha:

Ministers pointed out that quality is the basic underlying condition for trust, relevance, mobility, compatibility and attractiveness in the European Higher Education Area.

På dette grunnlaget kan det europeiske utdanningsrommet bli en realitet, ikke med en felles utdanningspolitikk, men med et mangfold av nasjonale utdanningssystemer som nå lærer seg å spille sammen.

Nye regler for handel med utdanning må ikke få ødelegge den samarbeidsvilje og den gjensidige tillit som er bygd opp mellom myndighetene og utdanningssamfunnet bl.a. gjennom Bologna-prosessen.

Som leder for Europarådets komité for høyere utdanning og forskning følger jeg Bologna-prosessen på nært hold. I den siste tiden har jeg også engasjert meg i problematikken omkring GATS, spesielt når det gjelder forholdet til de europeiske standarder på utdanningsområdet som Europarådet står bak.

Europarådet har i mange år arbeidet for gjensidig godkjenning av høyere utdanning mellom medlemslandene og står sammen med UNESCO bl.a. for utarbeidelsen av *Lisbon-konvensjonen* som også Norge har sluttet seg til. Konvensjonen er et viktig instrument i arbeidet med internasjonal studentutveksling fordi den sikrer studentene uttelling for utdanning de tar med seg hjem fra andre land. Like viktig er Lisbon-konvensjonen for det internasjonale arbeidsmarkedet. Sammen med UNESCO og EU-kommisjonen har Europarådskomiteen også stått bak utviklingen av *Diploma Supplement*. Av andre viktige dokumenter kan bl.a. nevnes *Code of Good Practice in Transnational Education*.

La meg kort nevne noen av de viktigste punktene som gjelder mellom partene som har ratifisert Lisbon-konvensjonen:

- Each country shall recognise qualifications from other countries as similar to the corresponding qualifications in its own system unless there are substantial differences.
- All countries shall provide information on the institutions and programmes belonging to their higher education systems.
- All countries shall appoint a national information centre, one important task of which is to offer advice on the recognition of foreign qualifications.
- All countries shall encourage their higher education institutions to issue the Diploma Supplement to their students to facilitate recognition.

28 stater har hittil ratifisert Lisbon-konvensjonen, ytterligere 13 har undertegnet, deriblant de fire største eksportørene av undervisningstjenester: USA, Storbritannia, Australia og Canada.

Forutsetningen om kvalitet ligger implisitt i Lisbon-konvensjonen: Utdanning som er godkjent i hjemlandet vil normalt bli godkjent i de andre landene. Kvalitet har kommet mye mer i fokus i løpet av de fem årene som er gått siden Lisbon-konvensjonen ble etablert, bl.a. gjennom Bologna-prosessen og *Code of Good Practice in Transnational Education*. Her heter det bl.a:

- academic quality and standards of transnational education programmes should be at least comparable to those of the awarding institution as well as to those of the receiving country,
- awarding institutions as well as the providing institutions are accountable and fully responsible for quality assurance and control,

Så tilbake til handel med utdanningstjenester og GATS:

Selv om GATS ikke gjelder for områder som er myndighetsansvar, kan det være uklart hvor grensene går for myndighetsansvaret når det gjelder høyere utdanning. Med en økende likhet mellom statlige og private utdanningsinstitusjoner, blir denne uklarheten bare større.

GATS styres av andre enn utdanningsmyndighetene og derfor har usikkerheten i utdanningssystemet vært stor. Det er prisverdig at den norske utdanningsministeren har engasjert seg i saken og åpnet for en dialog med utdanningssystemet. Når også forhandlerne i Utenriksdepartementet nå kjenner våre problemstillinger, blir spørsmålet hvordan vi kan sikre de utdanningspolitiske verdiene i forhold til en handelsavtale. Å gå mot handel med høyere utdanning er antakeligvis å stikke hodet i sanden: Norsk praksis med gebyrstipend til utdanning i utlandet oppfattes under GATS som import av undervisningstjenester. Denne importen alene har et årlig volum på 500 millioner kroner.

Som jeg har prøvd å beskrive, har utdanningssektoren utviklet en internasjonal dimensjon uavhengig av GATS. Vi er for internasjonalt samarbeid, for utveksling og for å støtte studenter og lærere som vil reise ut. Vi er for å godkjenne eksamener og grader fra andre land og har utviklet internasjonale konvensjoner for å sikre en gjensidig godkjenning. Felles løsninger som Diploma Supplement og ECTS bidrar til å bygge ned grensene i internasjonal utdanning. Bologna-prosessen sikter mot et felles europeisk rom for høyere utdanning innen 2010. Det skal vi gjøre gjennom politisk og institusjonelt samarbeid. Dette samarbeidet bygger på gjensidig tillit.

Bologna-prosessen og Lisbon-konvensjonen sikter på å bygge ned barrierene mellom de enkelte lands utdanningssystemer. Kravet om kvalitet er vesentlig for å få dette til. Nasjonale kvalitetssikringssystemer må sikre kvaliteten. Også på dette området er samarbeidet over landegrensene i god utvikling.

Derfor er det viktig at GATS respekterer Bologna-prosessen og de internasjonale konvensjoner og felles løsninger Bologna-prosessen bygger på. Det må være utdanningsmyndighetenes viktigste oppgave å sikre dette. Det kan bare gjøres gjennom et

aktivt engasjement i utformingen av de nasjonale strategiene for landenes engasjement i GATS.

Det enkelte land kan fremme forslag til WTO om hvordan handelen med tjenester skal foregå, om det skal være begrensninger på enkelte områder eller om man tvert i mot bør fjerne nasjonale reguleringer som virker som hindre for fri handel. Som tidligere nevnt er tjenester som er myndighetsansvar, unntatt fra den frie handel.

Fristen for å fremme forslag i denne runden utløp 30 juni . Bare fire av de innkomne forslag berører handel med undervisningstjenester.

Australia, USA og New Zealand har fremmet forslag om fjerning av handelshindringer på dette området, men også disse landene understreker at det enkelte lands regjering må ha rett til å styre sin utdanningspolitikk og bestemme over bruken av egne ressurser. La oss for all del holde fast i dette.

Japans innspill til WTO understreker viktigheten av høy kvalitet på utdanning og forskning og at kvaliteten må sikres når handelen med undervisningstjenester blir liberalisert. De utdanningssøkende må beskyttes mot skadevirkninger av dårlig kvalitet på undervisnings-tjenestene. Japan tar også opp spørsmålet om en internasjonal ekvivalering av eksamener og grader og advarer eksplisitt mot "*degree mills*". Internasjonale informasjonsnettverk innen høyere utdanning er derfor nødvendig.

Utdanningssektoren har selv langt på vei svar på de spørsmål som reises fra japansk side. Lisbon-konvensjonen står her sentralt, sammen med lignende konvensjoner som UNESCO har utviklet for områder utenfor det europeiske utdanningsområdet.

Kan vi få gjennomslag i GATS-forhandlingene for at handel med undervisningstjenester må foregå innenfor rammen av Lisbon-konvensjonen og tilsvarende konvensjoner, vil mye være vunnet. Vi må også se til at GATS ikke ødelegger for Bologna-prosessen.

Fra Universitets- og høyskolerådet har vi oppfordret statsråd Kristin Clemet og de norske forhandlingsansvarlige til å arbeide for at:

- Eksportører av utdanning må ha kvalitetssystemer som sikrer aksepterte standarder, importørenes systemer må kunne kontrollere at importvaren ikke er vesensforskjellig fra kvaliteten i egen utdanning.
- Nasjonal godkjenning i opphavlandet eller i brukerlandet bør være en forutsetning for alle internasjonale undervisningstilbud.
- Nasjonale informasjonssentre må samarbeide over landegrensene om informasjon om den utdanning som tilbys av offentlige systemer og av andre godkjente operatører.
- Samarbeidet mellom landene må fortsatt baseres på gjensidig tillit.

At det enkelte lands regjering fortsatt må ha full beslutningsfrihet i sin utdanningspolitikk, er det ingen som bestrider.

Sammen med statsråd Clemet og mange andre hadde jeg på forsommeren anledning til å delta på OECDs *Forum on Trade in Educational Services* i Washington.

Mitt generelle inntrykk fra denne konferansen var en betydelig motstand mot handel med utdanning fra universitetskretser og studentorganisasjoner.

På den annen side har man i USA organisasjoner som *National Committee for International Trade in Education* som taler selgernes sak og tror at GATS skal løse alle problemer.

Statsråd Clemets innlegg i Washington bar bud om at Norge ikke vil sitte på sidelinjen og se på at de store selgerlandene utformer spillereglene, men delta aktivt for å sikre de utdanningssøkendes interessene innen høyere utdanning og livslang læring. Norge har i tidligere GATS-forhandlinger akseptert at utdanning kan være en handelsvare. Det standpunktet vil forbli uendret. Den norske stat er en storkjøper av utdanningstjenester og

statsråden er innstilt på å benytte denne posisjonen til å forhandle om pris og stille krav om kvalitet. Kvalitet i utdanningen vil være en sentral målsetting og det vil bli stilt klare kvalitetskrav til dem som måtte ønske å selge utdanningstjenester til Norge. For godkjenning av utenlandsk og transnasjonal utdanning må man legge til grunn Lisbon-konvensjonen og UNESCOs arbeid for å nå fram til globale løsninger.

Norge har ikke fremmet noe eget *"proposal"* til WTO om handel med undervisningstjenester. Foreløpig er det bare fremmet bilaterale krav i forhold til enkeltland. Slike krav er unntatt offentlighet og det er derfor ikke allment kjent hva man ønsker å oppnå fra norsk side.

Selv om man kan gå ut fra at de norske kravene bygger på de prinsippene den norske utdanningsministeren ga uttrykk for i Washington, er en slik hemmeligholdelse med på å skape mistro til myndighetene.

Derfor er det viktig at man fra norsk side snarest mulig synliggjør sine generelle standpunkter og viderefører arbeidet – gjerne i samarbeid med andre land – med sikte på en felles debatt i WTOs råd om de prinsippene som bør legges til grunn for handel med undervisningstjenester. En slik debatt må være åpen – med mulighet også for at også utdanningssektorens interesser kan komme til uttrykk.

En uttalelse som EUA sendte ut 4 juli, beklager den mangel på åpenhet som preger den nåværende fase i GATS-prosessen. Men uttalelsen gir også positive signaler:

The higher education sector in Europe is working diligently to address recognition issues and views the Lisbon Convention as a key mechanism, but one which would need to be ratified by all governments.

Skepsisen til GATS er imidlertid fremdeles til stede:

The Bologna process has already improved inter-university co-operation and fair competition under the aegis of governments. Globalisation and strong encouragement of market forces in higher education may lead to undue stress on competition among universities, thus undermining the Prague Communiqué which stated that higher education should be considered a public good. It is essential

to consider to what extent such developments might threaten the implementation of the Bologna Declaration as well as the role of governments and the provision of public funding for higher education.

Vi er vel alle enige om at Bologna-prosessen ikke må vike for GATS og derfor ber jeg om at den nordiske universitetskonferansen uttrykker sin støtte til den innsatsen som gjøres fra Europarådet og EUA for at det europeiske samarbeidet om kvalitetssikring og gjensidig godkjenning av høyere utdanning kan føres videre.

Oppsummert av Ellen Hansen

Henrik Toft Jensen kommenterede oplægget fra Per Nyborg, idet han takkede ham for hans indsats blandt andet i Europarådets komité for højere uddannelse.

Det var Henrik Toft Jensens opfattelse, at der bør være et langt tættere samarbejde mellem de ministerier dette berører, nemlig Erhvervsministeriet og Undervisningsministeriet og/eller Forskningsministeriet afhængig af, hvem der er ressortministerium for højere uddannelse.

Når EUA i efteråret 2001 tog afstand fra GATS var det formentlig det rigtige på dette tidspunkt, men i dag kan situationen være en anden.

Det er et spørgsmål om at presse regeringerne til at være aktive parter i denne sag. Set fra universitetsside handler det ikke om at fremmede udbydere kommer ind på vore markeder, men det handler om på hvilke vilkår de kommer ind.

De nordiske universiteter bør sørge for, at de bliver eksportører af uddannelse, således at de udadtil kan vise, at de er gode nok i en markedsorienteret situation. Det vil have en stor signaleffekt for såvel potentielle studerende som ansatte.

Der er fx fra kinesisk side et stort behov for at sende studerende udenlands for at tage hele uddannelser. Da risikoen for at de studerende efter endt uddannelse vil blive i landet er lille, er uddannelser i de nordiske lande attraktive set fra de kinesiske myndigheders side.

De nordiske universiteter bør etablere sig i udlandet for at få erfaringer med en markedsorienteret situation Roskilde Universitetscenter har fx etableret sig i Italien, hvilket der er mange udfordringer i. Man kan også derved vise over for nordiske studerende, at man er eftertragtede af studerende fra andre dele af verden.

Da der var fremsat det synspunkt, at man skulle bruge de internationale studerende som løftestang for at få andre finansieringsvilkår, mente Henrik Toft Jensen, at man i stedet skal arbejde for at ministerierne også betaler for sådanne uddannelser.

Henrik Toft Jensen udtalte, at kvalitetsdiskussionen og akkrediteringsspørgsmålet er meget vigtigt. Han oplyste, at IAUP (International Association of University Presidents) og UNESCO har taget initiativ til at danne en såkaldt platform for akkreditering af akkrediteringsbureauer. Det vil jo blive et problem, hvis enhver kan nedsætte sig som akkrediteringsagentur, uden i princippet at have nogen erfaring med området.

Endelig var der et spørgsmål om videre- og efteruddannelse, idet dette område må have stor interesse i GATS sammenhæng.

Per Nyborg redegjorde for de uklarheder der råder på dette område, idet der er tale om et set fra et kommercielt synspunkt uhyre interessant område. Det er et område, hvor der er rigtig mange penge involveret. Hvis offentlige institutioner modtager tilskud til videre- og efteruddannelsesaktiviteter kan det ikke afvises, at dette kan blive betragtet som en handelshindring, hvis kommercielle udbydere ikke har samme vilkår.

Det er på det korte sigt dette område som er det interessante i GATS sammenhæng.

Sessionen blev afsluttet med en tak til Per Nyborg.

NUAS: UNIVERSITETSDIREKTØRER – HVA ER DERES ROLLE NÅ OG I FREMTIDEN?

Presentasjon ved Vigdis Moe Skarstein, Universitetsdirektør, NTNU

NTNU

NUAS TROMSØ 15.-17.08.02

”University leadership is for people
who like ambiguity and complexity”

- (Biddy Martin, provost ved Cornell University)

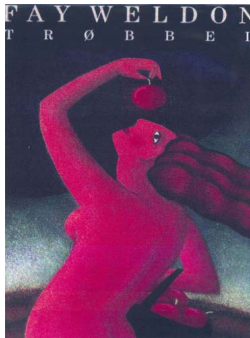
1

NTNU

NUAS TROMSØ 15.-17.08.02

Universitetsdirektørrollen

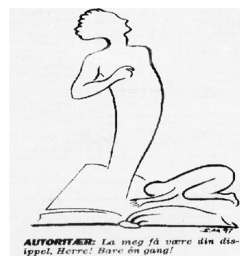
Getting into
trouble and out
again

2

(To) delt ledelse

- Strukturtert frihet
- Helhetsinteresse - enkeltes interesse
- Ansvars- og arbeidsfordeling

Helhetlig ledelse ↔ Akademisk frihet

3

Gjensidig avhengighet eller klar ansvarsdeling

4

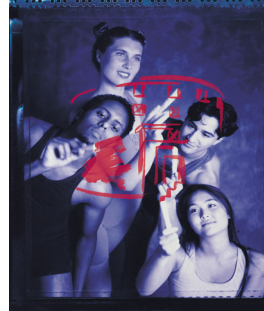
Sentraladministrasjonens oppgaver

- Ansvar for gjennomgående systemer og rutiner.
- Kompetansekartlegging og -utvikling
- Spesialkompetanse
- Sentrale driftssystemer

5

Universitetets utfordringer

- Synkende offentlige bevilgninger/behov for ekstern finansiering
- Økt konkurranse om studenter og vitenskapelig personale
- Økende utgifter til administrasjon
- Misnøye med kvaliteten på administrative tjenester
- Større krav til å legitimere universitetet i samfunet
- Globalisering av utdanning.

6

Forandringsledelse

Forandring begynner med erkjennelse → ledelse

- Paradigmeskifte
- Formelt ansvar → ulike forventninger
 - Leder eller administrator
- Nye krav → ny rolle eller andre oppgaver
 - Begrepet profesjonell ledelse
 - Team i linje og på tvers
- Krav til nytenkning
- Profesjonalisme ikke proteksjonisme, prestisje
- Gjensidighet fag, administrasjon, ledelse

7

- Ledere som er gode sammen – blir det også hver for seg

8

Hva kreves av dekanrollen?

- Evne til strategisk tenking og til å kunne omsette denne i konkret handling og konkrete prosesser
- Evne til å skape et godt samarbeidsklima
- God markedsfører/synliggjører og talsmann/-kvinne for sitt fakultet

(Fra lederseminar ved NTNU)

9

Hva kreves av instituttlederrollen?

1. Motivere til, igangsette og gjennomføre strategiske prosesser mht. den faglige aktiviteten.
2. God på mellommenneskelige forhold/problemer.
3. God prosessleder
4. God administrator og driftsleder

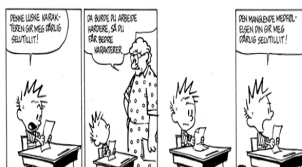
"Quite frankly, we've had so many applicants with attitudes, overqualification, inflated egos, and hyperaggressiveness that we're looking for someone without a clue."

(Fra lederseminar ved NTNU)

10

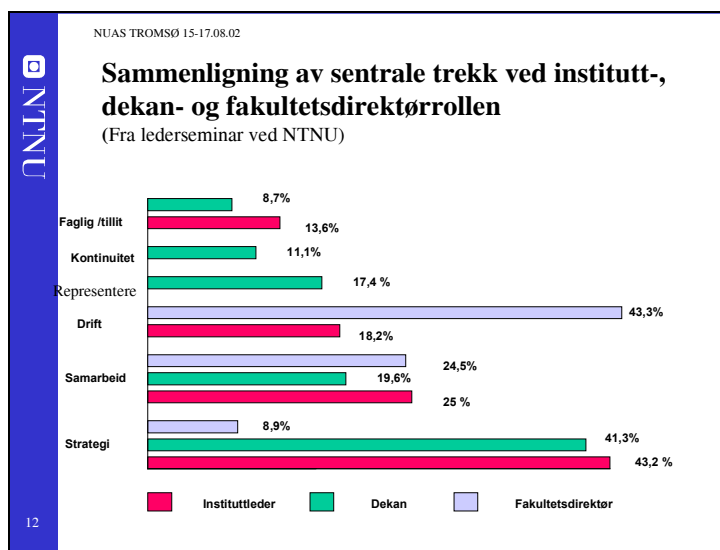
Hva kreves av fakultetsdirektørrollen

- Den stabile faktor i systemet
- Daglig drift, effektiv og fleksibel administrator
- God økonomistyring og resultatorientering
- Evne til samspill med de faglige miljø og til å se og drive den administrative virksomheten i lys av den faglige aktiviteten

(Fra lederseminar ved NTNU)

11

Universitetsdirektører

Hva er deres rolle nå og i fremtiden?
- men først et lite tilbakeblikk

Historikk

- Modell fra Danmark og Sverige
- Embetsmann
- Lovfestet ansvar
- Tradisjon
- Administrativ leder

Rolle i dag

- Administrativ leder
- Leder samlet administrasjon
- Økonomiforvaltning
- Eiendomsforvaltning
- Styrets/kollegiets saksforbereder og sekretær
- Iverksetter styrets vedtak

Rolle i fremtiden?

- Nye krav til universitetene
- Styringsmessige reformer
- Endringer i statens styringsrolle

Nye krav til universitetene

- Nytt perspektiv på høyere utdanning
 - næringsliv
 - etter- og videreutanning
- Konkurranses i høyere utdanning
 - valgfrihet og brukerinnflytelse
 - internasjonalt mæred for utdanning og forskning
- Kvalitet og effektivitet
 - studiekvalitet, gjennomstrømming og studielengde
 - styring og ledelse av institusjonene

Styringsmessige reformer

Offentlig finansiering

- Fra rammefinansiering med svake resultatkrav til finansiering avhengig av resultater

Ekstern organisering ("tilknytningsform")

- Fra forvaltningsorganisering til (almennyttig) selskap med mindre vekt på statlig eierstyring og instruksjer

Intern organisering

- Tydeligerer og mer profesjonell ledelse

Offentlig regulering

- Fra hierarkisk forvaltning til styring gjennom uavhengig tilsyn, klarere brukerrettigheter

Et vellykket universitet

- Tydelig ledelse
- Randsone
- Mangfold i finansiering
- Klar profil
- Integrere entreprenørkultur i fagmiljøene

Burton R. Clark
"Creating Entrepreneurial Universities"

Kvalitetsreformen

- Ny gradsstruktur
- Større økonomisk frihet for institusjonene
- Større faglig frihet for institusjonene
- Styrket ledelse
- Endret studiefinansiering
- Arbeidsdeling mellom universiteter og høyskoler
- Styrket finansiering

Universitetsdirektørens rolle

- Forvaltning
- Lobbyvirksomhet
- Service
- Konkurranse
- Økonomisk styring
- Personalforvaltning
- Salg/markedsføring
- Kvalitetsarbeid

Utviklingstrekk

- Kvalitetsreform
- Finansieringsmodell
- EU rammeprogram
- NFR (FUGE/SFF)
- Demografi
- Distrikt = politisk ukorrekt
- Konkurranse

Men - fortsatt

- Kunnskapsvirksomhet og kulturinstitusjoner
- Skal bidra til at administrasjonen bygger opp om institusjonsmålsettingene som er høy kvalitet på utdanning, forskning og formidling.

SAMMENFATNING AV NOEN HOVEDPUNKT FRA PLENUMSDISKUSJONEN, MED BAKGRUNN I BENJAMINSENS OG MOE SKARSTEINS INNLEGG.

Oppsummert av Jan Larsen

Utgangspunktet for innledningene var situasjonen i Norge, hvor man fremdeles har todelt ledelse, med rektor som institusjonens fremste representant og leder av styret/kollegiet og universitetsdirektøren som leder av den samlede administrasjon og med et selvstendig ansvar for økonomien. I diskusjonen var det særlig forholdene i Danmark, Norge og Sverige som ble drøftet. Noen hovedpunkt fra diskusjonen kan oppsummeres slik:

- Det vil bli økt etterspørsel etter den type kompetanse som den nye universitetsdirektørrollen innebærer, jfr innledningene.
- Dette er en utvikling som skjer uavhengig av formell, lovfestet struktur.
- Også innen det norske systemet forventes det at utviklingen vil gå i retning av tilsatt rektor.
- Kravene til kompetanse, fleksibilitet og raske endringer vil være så omfattende at det vil bli av økt betydning å lykkes med teambygging.
- Samlet må teamet besitte den kompetanse som universitetsdirektørens fremtidige rolle krever.
- Den fremtidige rollen for universitetsdirektøren vil være basert på autoritet gjennom kompetanse, ikke på formell posisjon.
- Over tid samles sannsynligvis rektor- og direktørfunksjonen i én stilling; også i det norske systemet.

Møteleder Leif Lindfors avrundet med å erklære det 27. direktørmøtet i NUAS regi for avsluttet.

DELTAKERLISTE NUS/NUAS-KONFERANSEN. TROMSØ 2002				
Land	Etternavn	Fornavn	Organisasjon	Tittel
Danmark	Alberius	Lars	Nordisk Ministerråd	Rådgiver
Danmark	Bonde	Poul	Aarhus Universitet	Sekretariatschef
Danmark	Dam	Bodil	Ledsager	
Danmark	Ebbe	Erik	Roskilde Universitetscenter	Universitetsdirektør
Danmark	Frandsen	Flemming	Den Kgl. Veterinær- og landbr.	Prorektor
Danmark	Frandsen	Marianne	Ledsager	
Danmark	Frølund	Anders	Aarhus Universitet	Souschef
Danmark	Halle	Jan	Handelshøjskolen i Århus	Universitetsdirektør
Danmark	Hansen	Ellen	Rektorkollegiets sekretariat	Chefskonsulent
Danmark	Jacobsen	Jens Peter	Ministeriet for Videnskab	Direktør
Danmark	Jensen	Hans S.	Learning Lab Denmark	
Danmark	Jensen	Henrik Toft	Roskilde Universitetscenter	Rektor
Danmark	Kruse	Bente	Ledsager	
Danmark	Lampola	Riitta	Nordisk Ministerråd	Avdelingschef
Danmark	Larsen	Helge Muhle	Danmarks Pædagogiske Universitet	Administrationschef
Danmark	Møller	Kerstin Bäck	Ledsager	
Danmark	Møller	Stig	Aarhus Universitet	Universitetsdirektør
Danmark	Nielsen	Linda	Københavns Universitet	Rektor
Danmark	Petersen	Niels Michael	Forskningspolitisk Råd	Rådgiver
Danmark	Petersen	Niels Michael	Nordisk Ministerråd	Rådgiver
Danmark	Pinholt	Lisbeth	Syddansk Universitet	Områdeleder
Danmark	Plenge	Peter	Aalborg Universitet	Universitetsdirektør
Danmark	Rasmussen	Alf	Nordisk Ministerråd	Rådgiver

Danmark	Runeberg	Kate	Nordiska Ministerrådet	Forskningskoordinator
Danmark	Schmidt-Sørensen	Jan Beyer	Handelshøjskolen i Århus	Rektor
Danmark	Sidenius	Niels Christian	Aarhus Universitet	Rektor
Danmark	Sommer	Else	Københavns Universitet	Universitetsdirektør
Finland	Björkstrand	Gustav	Åbo Akademi	Rektor
Finland	Broo	Roger	Åbo Akademi	Förvaltningsdirektör
Finland	Helander	Eila	Ledsager	
Finland	Himanka	Marja	Åbo Handelshögskola	
Finland	Keiski	Ari	Ledsager	
Finland	Keiski	Riitta	Oulu Universitet	Professor
Finland	Lahti	Seppo	Helsingfors Universitet	Planeringsdirektör
Finland	Manner	Hanna	Finlands Universitetsrektorers råd	Bitr. Generalsekreterare
Finland	Mansikkamäki	Ulla	Helsingfors universitet	Personalchef
Finland	Nyby	Anna-Stina	Åbo Akademi, NUAS	Planerare
Finland	Raivio	Kari	Helsingfors Universitet	Rektor
Finland	Sjöblom	Petri	Åbo Universitet	Högskolesekreterare
Finland	Storfors	Elisabeth		
Finland	Suokko	Kari	Helsingfors Universitet	Förvaltningsdirektör
Finland	Terho	Tapio	Åbo handelshögskola	Byråchef
Finland	Thune	Christian	ENQA	Ordfører
Færøylene	Danielsen	Magnus	Fróðskaparsetur Føroya	Vara representant
Færøylene	Marnersdóttir	Malan	Fróðskaparsetur Føroya	Rektor
Færøylene	Sølvarà	Annika	Fróðskaparsetur Føroya	Förvaltningschef
Island	Ingolfdóttir	Kristin	Íslands Universitet - farmaceutisk	
Island	Kristinsson	Thordur	Háskóli Íslands	Akademisk direktør
Island	Proppe	Olafur	Íslands Pædagogiske	
Norge	Azhar	Kamil	Norsk Studentunion NSU	Leder NSU

Norge	Benjaminsen	Arne	Universitetet i Tromsø	Direktør
Norge	Bjørhovde	Gerd	Universitetet i Tromsø	Prorektor
Norge	Bugge	Kjell	Høgskolen i Molde	Direktør
Norge	Børve	Knut	Norges Veterinærhøgskole	Administrerende direktør
Norge	Christensen	Kirsti Koch	Universitetet i Bergen	Rektor
Norge	CleMET	Kristin	UFD	Statsråd
Norge	Ellingsen	Arvid	Universitets- og høgskolerådet	Info rådgiver
Norge	Eng	Vidar	Ledsager	
Norge	Georgsdottir	Solveig	Ledsager	
Norge	Gjærum	Per Ivar	Norges Handelshøgskole	Rektor
Norge	Gudmundsson	Hans Kr.	NorFA	Rektor, Dr.
Norge	Hansen	Ranveig	Universitetet i Tromsø	Konsulent
Norge	Hauge	Eivind Hiis	NTNU	Rektor
Norge	Heltne	Grethe Fjeld	Sivilombudsmannen	Administrasjonssjef
Norge	Henriksen	Marit B.	Samisk Høgskole	
Norge	Hvamb	Widar	Universitets- og høgskolerådet	Generalsekretær
Norge	Hætta	Johan Daniel	Samisk høgskole	Prorektor
Norge	Høiland	Harald	Universitetet i Bergen	Professor
Norge	Karlsen	Tove Kristin	Universitetet i Oslo	Fakultetsdirektør
Norge	Klemp	Torgunn	Høgskolen i Sør-Trøndelag	Rektor
Norge	Larsen	Betten Sirnes	Ledsager	
Norge	Larsen	Jan	Universitetet i Tromsø	Ass direktør
Norge	Lien	Gro Garbo	Ledsager	
Norge	Lilleengen	Per	Høgskolen i Oslo	Rektor
Norge	Mellemvik	Frode	Høgskolen i Bodø	Rektor
Norge	Nyborg	Per	Universitets- og høgskolerådet	Seniorrådgiver
Norge	Nyland	Arve	Høgskolen i Stavanger	Prosjektleder

Norge	Overvaag	Harald	Universitetet i Tromsø	Rådgiver
Norge	Riise	Anne	Høgskolen i Harstad	
Norge	Saglie	Tor	Universitetet i Oslo	Direktør
Norge	Skarstein	Vigdis Moe	NTNU	Direktør
Norge	Skeie	Hilde	NTNU	Seksjonsjef
Norge	Spildo	Sverre	Universitetet i Bergen	Ass universitetsdirektør
Norge	Stave	Gunnar	Høgskulen i Volda	Rektor
Norge	Stave	Ola	Arkitektshøgskolen i Oslo	Adm dir
Norge	Thoresen	Morten	Universitetet i Tromsø	Informasjonsdirektør
Norge	Ullmann	Anne	Nordisk forskerutdanningsakademi	Adm sjef
Norge	Underdal	Arild	Universitetet i Oslo	Rektor
Norge	Wist	Baard	Norges idrettshøgskole	Direktør
Norge	Aarbakke	Jarle	Universitetet i Tromsø	Rektor
Norge	Aasland	Aadne	NorFA	Dr/Senior rådgiver
Sverige	Bergman	Kjersti I.	Stockholm Universitet	Utredare
Sverige	Bäckström	Stig	Umeå universitet	Seniorkonsult
Sverige	Ekholm	Ingrid	Ledsager	
Sverige	Ekholm	Lars	Sveriges Univ.- och Högskoleförbund	Generalsekretær
Sverige	Flodgren	Boel	Lunds universitet	Rektor
Sverige	Haikola	Lars	Blekinge tekniska högskola	Rektor
Sverige	Heikkinen	Anne	NUAS co Ledningskansliet	Assistent
Sverige	Honeth	Peter	Lunds universitet	Universitetsdirektör
Sverige	Horndahl	Inga	NUAS, Ledningskansliet	Generalsekreterare
Sverige	Häggström	Irène	Ledsager	
Sverige	Ingvarsson	Kersti B.	Stockholm Universitet	Utredare
Sverige	Jensén	Paul	Nova Universitet	Rektor
Sverige	Järbur	Björn	Göteborgs Universitet	Förvaltningschef

Sverige	Lansvik	Anita	Göteborgs Universitet	Avdelningsdirektör
Sverige	Lindfors	Leif	Stockholms Universitet	Universitetsdirektör
Sverige	Lundgren	Anders	Kungl Tekniska Högskolan	Förvaltningschef
Sverige	Lövendahl	Jan Martin	Chalmers Tekniska Högskola	IT-strateg
Sverige	Olsson	Peter	Chalmers Tekniska Högskola	Professor
Sverige	Palmér	Ingegerd	Luleå tekniska universitet	Rektor
Sverige	Rilby	Ulla	Chalmers Tekniska Högskola	Tekn. Lic
Sverige	Streizffert	Helena	Högskolan i Jönköping	Fil. Dr.
Sverige	Sundqvist	Bo	Uppsala Universitet	Rektor
Sverige	Sundqvist	Marie	Ledsager	
Sverige	Svedberg	Gunnar	Mitthögskolan	Rektor
Sverige	Sylwan	Kari	Danshögskolan	Rektor
Sverige	Söderström	Magnus	Växjö Universitet	Rektor
Sverige	Taube	Örn	Högskolan i Kalmar	Rektor
Sverige	Thullberg	Per	Södertörns högskola	Rektor
Sverige	Thörnqvist	Inger	Växjö Universitet	Tf förvaltningschef
Sverige	Ullenius	Christina	Karlstads Universitet	Rektor
Sverige	Ögren	Jan-Erik	Umeå Universitet	Universitetsdirektör
Sverige	Öquist	Gunnar	Umeå Universitet	Professor
Sverige	Åberg	Ingrid	Örebro Universitet	